

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi

Journal of Ottoman Legacy Studies

e-ISSN: 2148-5704

Cilt 13, Sayı 36, Temmuz 2026 / Volume 13, Issue 36, July 2026

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received: 23.12.2025

Kabul/Accepted: 16.04.2026

DOI: 10.17822/omad.133612

Atıf/Citation: Raziye Çiğdem ÖNAL “Trabzon Sülüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)”. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 13/36 (2026): 492-521.

Raziye Çiğdem ÖNAL

Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü
cigdemornek@ktu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8860-5949>

Trabzon Sülüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)¹

19th Century Male Tombstones in Trabzon Sülüklü Cemetery – IV (1875-1899)²

Öz: Bu çalışma, Trabzon'un modern dönem mezarlıklarından biri olan Sülüklü Mezarlığı'nda yer alan ve 19. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen erkek mezar taşlarını konu edinmektedir. Mezarlıkta toplam 230 adet 19. yüzyıl erkek mezar taşı bulunmakta olup, 1800–1874 yılları arasına ait olanlar daha önce üç ayrı çalışma ile literatüre kazandırılmıştır. Bu bağlamda, çalışmanın temel amacı yalnızca son çeyreğe ait taşları belgelemek değil, aynı zamanda önceki dönemlere ait verilerle birlikte değerlendirme yaparak, 19. yüzyıl Osmanlı taşra mezar taşı geleneğinin genel karakterini ortaya koymaktır. Araştırma sahasındaki tüm mezar taşları yerinde incelenmiş; konum tespiti yapılmış, ölçümleri alınmış, kitabeleri transkribe edilmiş ve fotoğrafları çekilmiştir. İki boyutlu çizime uygun örneklerin dijital ortamda cephe çizimleri yapılmış, tüm taşlar form ve süsleme özellikleri açısından değerlendirilerek kataloglanmıştır. Taşlar üzerinde yer alan şahıs adları, meslekler, yer adları, ölüm nedenleri gibi sosyo-kültürel verilerin yanı sıra; dua, af dileme ve nasihat içeren kitabe metinleri, şiirleri yazan şairler ile yazıları taşa işleyen hattatların kimlikleri tespit edilmiştir. Ayrıca yazıların dizilişi, serlevha düzeni, taş formları, başlık tipleri ve bezeme gibi unsurlar detaylı biçimde analiz edilerek, bu mezar taşlarının Osmanlı dönemi mezar taşı geleneği içindeki yeri belirlenmiştir. Sülüklü Mezarlığı'nda bulunan 19. Yüzyıl erkek mezar taşlarının merkeze alındığı bu çalışma, belgeleyici yönüyle yerel Osmanlı mirasını tanıtmaya katkı sağlamayı hedeflerken, aynı zamanda 19. yüzyılda başkent İstanbul dışında da etkili olan Batı sanat anlayışlarının taşradaki yansımalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Batılılaşma, Serpuş, Serlevha, Huve'l Bâkî, Âh mine'l-mevt.

Abstract: This study focuses on the male tombstones dating to the last quarter of the 19th century in Sülüklü Cemetery, one of the modern-period burial grounds of Trabzon. The cemetery contains a total of 230 male tombstones from the 19th century, with those dated between 1800 and 1874 previously documented in three separate monographic studies. Accordingly, the primary aim of this study is not only to document the tombstones from the final quarter of the century but also to evaluate them in conjunction with earlier examples in order to reveal the overall characteristics of 19th-century Ottoman provincial tombstone traditions. All tombstones within the study area were examined in situ, with their locations determined, dimensions measured, inscriptions transcribed, and photographs taken. Two-dimensional digital elevation drawings were produced for those suitable, and all tombstones were catalogued and evaluated in terms of their formal and ornamental features. In addition to sociocultural data such as personal names, professions, place names, and causes of death, the inscriptions were analyzed in terms of religious supplications, pleas for forgiveness, and advisory expressions. The names of the poets who composed the epitaphs and the calligraphers who engraved the inscriptions were also identified. Moreover, the layout of inscriptions, serlevha (heading) structure, tombstone shapes, serpuş (headgear) types, and decorative motifs were meticulously analyzed to determine the place of these tombstones within the broader Ottoman gravestone tradition. By focusing on Sülüklü Cemetery, this study aims not only to contribute to the documentation and preservation of local Ottoman heritage but also to reveal how

¹Bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje kodu: SBA-2024-11241.

² This work was supported by Scientific Research Projects Coordination Unit of Karadeniz Technical University. Project code: SBA-2024-11241.

Western artistic trends that prevailed in the 19th century were reflected in provincial areas beyond the imperial capital, Istanbul.

Keywords: Westernization, Serpuş, Serlevha, Huve'l Bâkî, Âh mine'l-mevt.

Extended Abstract: Sülüklü Cemetery, situated in Ortahisar, the center district of Trabzon, is a contemporary cemetery from the Republican era; nonetheless, it currently serves as an open-air museum showcasing several tombstones from the Ottoman period. Several stones, formerly stored in warehouses for years due to the removal of Ottoman-era graves resulting from changing circumstances, have lately been relocated here for exhibition. A multitude of tombstones from the 17th, 18th, and 19th centuries were documented by individuals who had previously studied the cemetery. The present study focused on 58 male gravestones dating between 1875 and 1899, as previous studies had excluded these, from a total of roughly 230 gravestones.

The stones analyzed in this study were meticulously measured during fieldwork, selected for transfer to a two-dimensional drawing environment, digitized for their inscriptions, and documented with detailed photographs. Each stone was subsequently cataloged with individual identification slips. The tombstones' inscriptions elucidated their significance within the artistic milieu of the era, assessed via the lens of Art History.

The tombstones analyzed in this study hold significant importance for both quality and number. They exemplify exceptional excellence in both craftsmanship and materials. Despite having surpassed their utility, such as identifying the grave's location, they offer significant insights into the era. While not positioned at the forefront of their respective graves, all these tombstones, recognized as markers placed at the heads of earthen graves, were relocated to this area. In contrast, those on the islands were interred and displayed, whereas those in the central corridor and before the east wall were affixed to a concrete pedestal. All the stones are composed of marble, and the techniques employed include chiseling and carving-embossing. Upon analysis of the tombstones' morphology, it was concluded that thirteen had a cylindrical shape, while the remainder possessed vertical or vertical rectangular forms. Fez, kavuk and turban (turban of the scholars and ulema) were used as headpieces on the tombstones.

The ornate characteristics of the tombstones prominently display the Western techniques and motifs that prevailed during their creation. Findings indicate that talik calligraphy is favored over sülüs calligraphy for inscriptions. Three calligraphers responsible for engraving the stone inscriptions were recognized, along with fifteen poets credited for authoring the verses on those inscriptions. The inscriptions were studied for content and personal details, including prevalent names, familial and clan designations of the era, geographical origins, and the vocations of the individuals. Furthermore, data regarding causes of death, ages at death, petitions to Allah, requests for forgiveness, counsel to individuals, and appeals for prayers were analyzed.

Created in the fourth quarter of the 19th century, these stones have a notable resemblance to those from the first half of the century. The capitals of cylindrical and vertical rectangular tombstones indicate that the evolution of dress and attire during the period occurred concurrently on the tombstones, emphasizing that art is influenced by actual life. These stones, created during the state's westernization, illustrate the evolution of motif vocabulary, advancements in methods, and the adaptation of Ottoman artisans to shifting styles. In Trabzon, which possesses a significant quantity of tombstones distinguished by style and ornamentation comparable to those crafted in Istanbul, the capital of the era, the observations regarding male tombstones from the fourth quarter of the 19th century indicate that these monuments were created in alignment with the "capital style" of Istanbul. This implies that the tombstones of the city, which maintained proximity to the capital as a port city, may have been imported from Istanbul, or that local artists and artisans were adept at emulating the artistic standards of the capital.

Giriş

Doğu Karadeniz'in önemli kentleri arasında yer alan Trabzon, hem İpek Yolu üzerinde bulunması hem de ulusal ve uluslararası deniz ticaretinin büyük bir bölümünü karşılaması sebebiyle 19. Yüzyılda devletin ehemmiyet verdiği kentler arasında yerini almıştır. Kentin bu jeopolitik konumu, sosyoekonomik ve sosyokültürel açıdan Anadolu'daki diğer taşra kentlerinin bir adım önüne geçmesine katkıda bulunmuştur. Mimari ve sanatsal özellikleri de bu doğrultuda gelişmiş olan kentin Osmanlı dönemine ait eserleri arasında yer alan mezar taşları da zengin bir birikime sahiptir. Gerek sipariş üzerine getirtilen gerekse mahalli sanatçılar eliyle şekillendirilen bu taşların önemli bir çoğunluğu günümüzde Sülüklü Mezarlığı'nda sergilenmektedir.

Sülüklü Mezarlığı, Trabzon'un merkez ilçesi olan Ortahisar'da Değirmendere Mahallesi'nde bulunmaktadır. Kentin definlerinin hala devam ettiği bu modern mezarlık, 2000'li yıllardan sonra Osmanlı dönemine ait tarihi mezar taşlarının sergilendiği bir mekan olarak da kullanılmaya başlamıştır. Osmanlı döneminde kentin çeşitli hazirelerinde bulunan fakat mimari

gereklikler yüzünden toplatılarak³ büyük çoğunluğu depolarda bekletilen tarihi mezar taşları, bu mezarlığa ve kentin diğer uygun alanlarına taşınarak sergilenmeye başlamıştır.

17, 18, 19 ve 20. Yüzyıllara ait hem kadın hem de erkeklere ait baş ve ayakucu şahidelerinin sergilendiği, 75 adadan ve kuzey-güney yönlü orta koridor ile doğu yöndeki çevre duvarı önünde oluşturulan sergi koridorlarından müteşekkil Sülüklü Mezarlığı'nda bulunan mezar taşları, Osmanlı mezar taşı geleneğinin önemli örneklerini temsil etmekte ve mezarlık zengin bir arşive ev sahipliği yapmaktadır (G.1, G.2, G.3, G.4).

Görsel 1-2. Sülüklü Mezarlığı sergileme alanları

Halkın ziyaretine açık olan bu taşların büyük bir çoğunluğu tarihi, edebi ve sanatsal yönleri açısından bir takım çalışmalara konu edilmiştir⁴ fakat 19. Yüzyıl tarihli erkek mezar taşları bu çalışmaların kapsamı dışında kalmıştır. Alanyazına önemli veriler sağlayan 19. Yüzyıl erkek

³ Mehmet Akif Bal, “Trabzon’da Yok Olan Tarihi Müslüman Mezarlıkları ve Bunların Trabzon Şehir Kültürüne Etkileri,” *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Trabzon’da Dini Hayat Sempozyumu Bildirileri II*, (2016): 687-710.

⁴ Hülya Ölçay, “Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığı 19. Yüzyıl Kadın Mezar Taşları” (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2004); Kader Yer, “Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında 18. Yüzyıl Mezar Taşları” (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2004); İsmail Gedikli, “Akçaabat Yöresindeki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları” (Yüksek Lisans Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, 2010); Sevinç Eren, “Trabzon İli Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı’ndaki Mezar Taşları” (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2011), Hatice Belge, “Trabzon Mezarlıkları ve Mezar Anıtları” (Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2018); Davut Kaya, “Trabzon Ayasofya Müzesi ile Boztepe Mezarlığında Osmanlı Mezar Taşları” (Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2021); Sevinç Eren, “Trabzon Gülbahar Hatun Camii Haziresi’ndeki Erkek Mezar Taşları,” *Dini Araştırmalar*, 15(40), (2012): 222-246; Bal, “Trabzon’da Yok Olan,” 687-710; Sevinç Eren, “Trabzon Tavanlı Cami Haziresi 19. Yüzyıl Kadın Mezar Taşları,” *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 46, (2018): 91-122; Sevinç Eren, “19. Yüzyıl Geç Dönem Osmanlı Mezar Taşlarının Trabzon Küçük İmaret Mezarlığı Örneği Üzerinden İncelenmesi,” *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 6(11), (2020): 345-363; Halit Çal, “Karadeniz Bölgesi’nde 18. Yüzyıl Kadın Mezar Taşları,” *Osmanlı Sanatında Değişim ve Dönüşüm* içinde, ed. A. Budak ve M. Yılmaz, (İstanbul: Literatürk Academia, 2019), 105-130.

mezar taşlarının da belgelenmek istenmesi, bu çalışmaların yapılmasını gerektirmiş, toplam sayısı 230 olan bu taşlar, yoğunluğu sebebiyle yüzyılı çeyreklik dilimler halinde anlatmaya imkan tanımış ve 4 ayrı çalışma yapılmıştır. İlk üç çalışmada⁵ 1800 ile 1874 yılları arasına tarihlenen taşlar belgelenmiştir ve 19. Yüzyılın son çeyreğine denk gelen 1875 ile 1899 yılları arasındaki 58 taşın detaylandırılması için de bu çalışma hazırlanmıştır. Kapsam dahilindeki bu taşlardan 1'i 6. adada, 3'ü 13. adada, 1'i 14. adada, 2'si 15. adada, 1'i 16. adada, 3'ü 17. adada, 4'ü 18. adada, 1'i 22. adada, 1'i 23. adada, 2'si 28. adada, 3'ü 29. adada, 2'si 33. adada, 1'i 35. adada 15'i orta koridorun sol yönünde, 11'i orta koridorun sağ yönünde, 3'ü doğu cephe koridorunun ortasında, 3'ü doğu cephenin solunda ve 1'i de doğu cephenin sağında bulunmaktadır.

Görsel 3. Sülüklü Mezarlığı'nda sergilenen bir sanduka örneği

Görsel 4. Sülüklü Mezarlığı'nda 6. adada sergilenen mezar taşları

Adalarda bulunan mezar taşları, toprağa gömülmüşken, koridorlarda yer alanlar beton bir kaideye sabitlenmiştir. Çalışmanın öznesi olan bu taşlar, yapılan saha çalışmasında detaylı olarak ölçülendirilmiş, uygun olanlar iki boyutlu çizim ortamına aktarılmış⁶, kitabeleri dijital ortama alınmış⁷ ve detaylı fotoğrafları çekilerek hepsi için ayrı ayrı tanıtım fişleri oluşturularak katalog düzeninde aktarılmıştır. Mezar taşlarının verdiği bilgiler doğrultusunda dönemsel sanat unsurları, edebi yansıması, tarihi belge niteliğindeki içerik bilgilerinin değerlendirmeleri yapılarak dönemin

⁵ Raziye Çiğdem Önal, "Trabzon Sülüklü Mezarlığı'nda Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları – I (1800-1824)," *ESSA IV. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler ve Sanat Sempozyumu (İstanbul: 12-13 Temmuz 2024) Bildirileri*, (2024): 119-156; Raziye Çiğdem Önal, "Trabzon Sülüklü Mezarlığı'nda Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları – II (1825-1849)," 28. *Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (Ankara: 16-18 Ekim 2024) Bildirileri*, (2025), yayın aşamasında; Raziye Çiğdem Önal, "Trabzon Sülüklü Mezarlığı'nda Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları – III (1850-1874)," *Karedeniz İncelemeleri Dergisi*, (2025), yayın aşamasında;

⁶ Çizimler (Tablo 1), Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü doktora öğrencisi Yüksek İç Mimar Zeynep Nilsun Çuvalcıoğlu tarafından 1/20 ölçekle çizilmiştir.

⁷ Kitabe metnlerinin çevirilerinde Murat Yüksel'in yayınlarından faydalanılmıştır. Hem Osmanlıca metinleri hem de Türkçe metinleri için bk. Murat Yüksel, *Trabzon'da Türk-İslam Eserleri ve Kitabeler*, 1, 2, 3, 4, 5 (Trabzon: Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, 2000).

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

sanat ortamı içerisindeki yeri açığa çıkarılmış ve Sanat Tarihi disiplini çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Yüzyılın son çeyreğine ait mezar taşlarının değerlendirilmesinin yanı sıra diğer üç çalışmada elde edilen veriler de çalışmaya dahil edilerek genel bir 19. Yüzyıl değerlendirmesi yapılarak sonuçlandırılmıştır.

Sütlüklü Kent Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	1	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-61)	Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	ALAYBEYZADE ALİ EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1292 / 1875-76	Bu dehr-i bi-bekâya dil verme aldanırsın
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Dehr olmaz ehl-i aklın zirâ ki pây-bendi
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (AZİZİ)	Etdi Ali Efendi elli yaşında rihlet
MALZEME	MERMER	Yârânî gâib etdi ol merd-i bi-menendi
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Şahs-ı Hükümetindî dâim yed-i emîni
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşı soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 12 satıra ayrılmış ve talik hatlı kitabe hakkedilmiştir. Herhangi bir süsleme ögesi bulunmayan gövdenin üzerinde azizi kalıplı fes başlık bulunmaktadır.	Hulki salâha sâikdi himmet-i bülendi
Yükseklik		Nâr-ı firâk yakdı evlâd u akrâbasın
En		İzz-i huzûru ammâ ihrâz etdi kendi
Kalınlık		Re's-i taleble yazdım târih irtihâline
BOYUN		Dâr-ı Hulûd'a oldu vâsıl Ali Efendi
Yükseklik		Trabzon eşrâfından Alaybeyizâde
Çevre Ölçüsü		Ali Efendi'nin rûhuna rizâen lillâhî'l-Fâtîha
BAŞLIK/TEPELİK		Sene 1292
Yükseklik		YAZI TÜRÜ
Çevre Ölçüsü		Celi Talik
MEZAR TAŞI NO	2	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-164)	Küllü nefsin zâikâtü'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU	KÖMÜRCÜZADE MEHMED AĞA	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	24 ŞEVVAL 1292 / 23 KASIM 1875	Germ ü serdin gösterüp carh-ı adimü'l itidâl
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Âkıbet eyler seni hâkister-âsâ pây-mâl
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (AZİZİ)	Çâre yoktur kimseyi etmez ocağında kâdim
MALZEME	MERMER	Şu'le-i ikbâlîne dâl olsa da deşt ü cibâl
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Cümleden Kömürcüzâde bak Mehmed Ağa'nın
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesinde soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 12 satıra ayrılmış ve talik hatlı kitabe hakkedilmiştir. Serlevha satırı, taşın omuz bölgesine her iki yandan yerleştirilmiş mine çiçeklerinden aşağıya doğru sarkan yaprak ve gonca güllerle oluşturulan girland motifi ile ana kitabe metninden ayrılmıştır. Girlandın dışında akant yaprağı ve yaprak sırtlı S kıvrımının varlığı dikkat çekmektedir. Gövde üzerindeki kısa boyun üzerine azizi kalıplı fes başlık yerleştirilmiştir.	Verdi toprağa nihâl-i cismîni sâye-misâl
Yükseklik		Sayf u berd ettikçe icrâ hükmünü kılson emin
En		Bed hevâdan hânesi halkın Hudâ-yı Zül'-Celâl
Kalınlık		Yaktı tâb-ı gevherin târihi Ziver âlemi
BOYUN		Etti endühlâ bu kış Kömürcüzâde irtihâl
Yükseklik		Sene 1292 Fî 24 Şevval
Çevre Ölçüsü		YAZI TÜRÜ
BAŞLIK/TEPELİK		Celi Talik
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		
MEZAR TAŞI NO	3	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-79)	Huve'l-Hayyü'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	SOFUZADE SÜLEYMAN EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	8 RECEP 1293 / 30 TEMMUZ 1876	Ey olan mâil-i hesti bu fenâ dünyâda
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Çesm-i ibretle nazar kıl şu harâb-âbâda
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (AZİZİ)	Edegör subh u mesâ celb-i rizâ-yı Mevlâ
MALZEME	MERMER	Son nefesde erişen ancak odur imdâda
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Bu Süleymân Efendi ki neşât u zevki
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşı soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 12 satıra ayrılmış ve talik hatlı kitabe hakkedilmiştir. Üzerinde herhangi bir süsleme ögesi bulunmayan gövdenin üzerinde kısa bir boyun üzerine azizi kalıplı fes başlık yerleştirilmiştir.	Bir zaman olmuş idi dehrde fevka'l-âde
Yükseklik		Tarab-efzûnu idi şehri-i Trabzon'un hayf
En		Verdi cellâd-ı ecel âkıbet ömrün bâda
Kalınlık		Cebr-i noksân ile târihini yazdım Sâmî
BOYUN		Merkez-i huldü mekân eyledi Sofuzâde
Yükseklik		Sene 1293 8 B
Çevre Ölçüsü		YAZI TÜRÜ
BAŞLIK/TEPELİK		Celi Talik
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	4	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (ORTA-5)	Âh zi-dest-i ecel
KİME AİT OLDUĞU	MURADZADE RUŞEN AĞA	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	12 REBİÜLEVVEL 1295 / 16 MART 1878	Ey kılan çeşm-i basiretle temâşâ âlemi
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Gel bugün seyr et ne kıldı buna carh-ı keç-revân
GÖVDE TİPİ	SİLİNDİRİK	Aksi devrinden bu devrân cihân halkı tamâm
MALZEME	MERMER	Sine-çâk eyler elinden dâd eder hep ins ü cân
ÖLÇÜLER (CM)		Görmedi âşâyışı kimse bu mihnet-hânede
GÖVDE		Bulmadı derdine âlemde devâ pir ü civân
Yükseklik	157	Almadan kâmn murâdınca Murâdzâde dirîğ
Çevre Ölçüsü	93	Hacı Rüşen Ağa oldu uşte ukbâya revân
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Câm-ı mevtî nûş edip dâr-ı fenâdan çekti el
Silindirik formlu şahide üzerinde 16 satırlık talik kitabe bulunmaktadır. Düz ve ince çubuk silmelerle satırlar arası belirlenmiştir.		İrcî'ye imtisâlen eyledi teslim-i cân
		Hak te'âlâ kabrini gencine-i envâr ede
		Haşre dek evlâtları ettikçe feryâd u figân
		Yazdı kılîk-i Şevkî re's-i âh ile târihin
		Hacı Rüşen bezm-i firdevsi gidip kıldı mekân
		Sene 1295
		12 R
		YAZI TÜRÜ
		Celi Talik

MEZAR TAŞI NO	5	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	17. ADA	Mevtû'l-âlim ke-mevtî'l-âlem
KİME AİT OLDUĞU	SÜLEYMAN ZÜHDİ EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	14 RAMAZAN 1295 / 11 EYLÜL 1878	Nâşir-i envâr-ı ilm u sâhib-i zühdi-ü vüfur
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Nâm-daş-ı vâkıf-ı estâr-ı ahvâl-i tuyur
GÖVDE/BASLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMALÖRFİ DESTARLI KAVUK	Müfîlîkle hizmet-i tedris ile meşgul idi
MALZEME	MERMER	Bîl'fîl zât-ı şerîfi nice avâm u suhûr
ÖLÇÜLER (CM)		Utlubu'l-ilme mine'l-mehdi ile'l-lâhd emrine
GÖVDE		İmtisâl ü ihtimâm ettikçe tullâb-ı dühûr
Yükseklik	122	İbtidâ-yı neşrden tâ intihâ-yı haşre dek
En	40	Eylesün bu fâzılın Hak kabrine ilkâ-yı nûr
Kalınlık	10	Arz eder tullâba Ziver gevherin tarihini
BOYUN		Seyr-i cennet verdi bu allâmeye ders-i huzûr
Yükseklik	8	Trabzon Müftisi ve Hâtûniyye Müderrisi
Çevre Ölçüsü	50	Süleyman Zühdi Efendi'nin rûhuna
BASLIK/TEPELİK		Lillâhî'l-Fâtîha
Yükseklik	19	Sene 1295 14 N, Ketebehu'l-fakir Aziz
Çevre Ölçüsü	90	YAZI TÜRÜ
Dikey dikdörtgen formlu mezar taşı soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 15 satıra ayrılmış ve talik hatlı kitabe hakkedilmiştir. Taşın gövdesi yuvarlak kemerli bir hatla yaprak sırtlı S kıvrımlarıyla oluşturulmuş bordür ile çevrenlenmiştir. Taşa ait serpuş örfi destarlı kavuktur.		Celi Talik

MEZAR TAŞI NO	6	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-30)	Huve'l-Bâki
KİME AİT OLDUĞU	OFLUZADE MUSTAFA	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1296 / 1878-79	Ofluzâde denmek ile dehrde meşhur iken
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Nâgchân etti reh-i Hak'da feda-yı mâ-siva
GÖVDE/BASLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMALÖRFİ DESTARLI KAVUK	Mu'teber tüccârdan bir zât idi beyne'l-beşer
MALZEME	MERMER	Hayr u hayrâta ederdî sarf-ı nakd (u) îtinâ
ÖLÇÜLER (CM)		Sâhibu'l-hayrât idüğünden vasiyyet eyledi
GÖVDE		Hayli emvâlin vücûh-ı birre bâ-sûk u sefâ
Yükseklik	155	Nûr-ı rahmetle münavevver ola kabri haşre dek
En	36	Rûh-i pâkin kulzûm-i gufrana gark etsin Hudâ
Kalınlık	12	Cıktı üçler söyledî tarih-i mevtin Hilmiyâ
BOYUN		cennet-i a'lâyî me'vâ etti Hacı Mustafâ
Yükseklik	7	Sene 1296
Çevre Ölçüsü	46	YAZI TÜRÜ
BASLIK/TEPELİK		Celi Talik
Yükseklik	19	
Çevre Ölçüsü	82	

MEZAR TAŞI NO	7	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-41)	Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	FIRKETCİZADE AHMED	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	21 REBİÜLEVVEL 1296 / 15 MART 1879	Hazer kıl aldanıp meyîl etme yâhû süflî dünyâya
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Verir tomar-ı ömrün âkıbet bir demde ifnâya
GÖVDE/BASLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMALÖRFİ DESTARLI KAVUK	Ez-ân cümle bu Firketcizâde yâd ederlerken
MALZEME	MERMER	Gelüp hummâ-i muhrîk vermedi ârâm u bekâyâ
ÖLÇÜLER (CM)		Düşüp hâk-i siyâha yatdığım seyr eyle ancak
GÖVDE		Oku bir Fâtîha geçme budur mesrû' mevtâyâ
Yükseklik	150	İşidince sadâ-yı ırcî'î emri hâtifden
En	39	Hemân-dem eyledi pervâz ruhu semt-i uhrâyâ
Kalınlık	12	Cikardım bir mücevher Sâibâ feutüne târihin
BOYUN		Behişt ola mekânı Hacı Ahmed gitti ukbâyâ
Yükseklik	9	Sene 1296 21 Râ
Çevre Ölçüsü	43	YAZI TÜRÜ
BASLIK/TEPELİK		Celi Talik
Yükseklik	15	
Çevre Ölçüsü	76	

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	8		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	29.ADA		Hüve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	MEHMED ZİVER EFENDİ		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	13 SAFER 1297 / 26 OCAK 1880		Şâhid-i hakken fenâ-yı âleme gayb u şühûd
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ		Halk beyminde budur bu da'vî-yi bûd ne-bûd
GÖVDE TİPİ	SİLİNDİRİK		Hâl-i mahviyyetle kaimdir esas-ı kâinât
MALZEME	MERMER		Bin vücûdu olsa âkıl nefse vermez bir vücûd
ÖLÇÜLER (CM)			Kit'asının kâilî bulunan
GÖVDE			ve sâniye rûtbe-i fânîyyesini hâiz
Yükseklik	162		olan şuarâdan ve kudemâ-yı ukalâdan
Çevre Ölçüsü	92	Trabzon Vilâyeti Meclis-i İdare	
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Baş-kâtibi Mehmed Ziver Efendi'nin	
Pehlî mezar üzerinde yükselen silindirik gövdeli şahide, serlevha ve tarih madalyonları dışında 10 satırlık talik kitabeyle sahiptir. Mezar 19. yüzyılda Trabzon'da yaşamış ve pek çok mezar taşının metinlerini yazmış şair Mehmed Ziver Efendi'ye aittir.		ruhuna rızâen lillâh'î'l-Fâtîha.	
		Sene 1297	
		Fi 13 Safer	
		YAZI TÜRÜ	
		Celî Talik	

MEZAR TAŞI NO		9	SERLEVHA	
BULUNDUĞU YER		28.ADA	Hüve'l hayyûn lâ yemût	
KİME AİT OLDUĞU		EDHEM EFENDİ	KİTÂBE	
TARİHİ (H/M)		29 SAFER 1297 / 11 ŞUBAT 1880	Hâfiz-ı âyât-ı Hak Edhem Efendi'yi edib	
ŞAHİDE TİPİ		BAŞUCU ŞAHİDESİ	Ya'nî Şehbender Ömer Hâfiz Efendizâde kim	
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ		DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (AZIZI)	Memleketçe buldu Kâtipzâdelikle istihâr	
MALZEME		MERMER	Hâsılı bu hânedân-ı pâk meşreb ez-kadim	
ÖLÇÜLER (CM)		FORM VE ŞÜSLEME ÖZELLİKLERİ	İste bu neslin feridi ve edib-i rûzgâr	
GÖVDE			Nâgehân görüp devâsız hayf bir derd-i azim	
Yükseklik	190		Genç iken edip cihân-ı bi-vefâya el-vedâ	
En	32		Hasretiyle akrabasın etti mahzûn u elim	
Kalınlık	10		Eyledi ehl-i Trabzon fevline mâtem bütün	
BOYUN		Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 16 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Kitabe, kıvrımdallar üzerine serpiştirilmiş mine çiçekleri ile dolgunlaşmış bordür ile kuşatılmıştır. Bordür ile boyun kısmı arasında kalan boşluğa ise fiyonk motifli yapılmıştır. Boyun kısmının üzerine azizi kalıplı fes başlık yerleştirilmiştir.	Çünkü zâtında idi gâyet afif u müstakim	
Yükseklik	10		Hâfiz-ı Kur'ân idi rûz-i cezâda eylesin	
Çevre Ölçüsü	40		Mazhar-ı gufrân u rahmet kendisin Rabb-i Rahim	
BAŞLIK/TEPELİK			Geldiler üçler dediler Hilmiyâ târihini	
Yükseklik	15		Eyledi Edhem Efendi rihlet-i dâru'n-na'im	
Çevre Ölçüsü	60		Sene 1297	
			Fi 29 Safer	
			YAZI TÜRÜ	
			Celî Talik	

MEZAR TAŞI NO		10		SERLEVHA	
BULUNDUĞU YER		35.ADA		Hüve'l hayyûn lâ yemût	
KİME AİT OLDUĞU		MUSTAFA HAMDİ EFENDİ		KİTÂBE	
TARİHİ (H/M)		1298/1880-81		Ulûmun-menba'ı ehl-i hüner ser-çeşme-i hikmet	
ŞAHİDE TİPİ		BAŞUCU ŞAHİDESİ		Esâtiz-i cihânın ser-fırâzi kible-i hâcet	
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ		DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMALÖRFİ DESTARLI KAVUK		Semiyî-yi Fahr-i âlem gelmemiş mânenî dünyâya	
MALZEME		MERMER		Vücûdun bezl edüp neşre cihâna etmedi râğbet	
ÖLÇÜLER (CM)		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Yetiştirdi hezârân âlim-i tahrir-i derya-dil	
GÖVDE				Göçüp mülk-i cihândan dâr-ı adne eyleyüp rihlet	
Yükseklik				127	
En		37	Ve hüve'l-âlimül'-allâme ve'l-fâzilul'-fehâmme		
Kalınlık		10	el-kâmilül'-mükemmel üstâzül'-esâtizetül'-müştehir		
BOYUN		Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 12 satıra ayrılmış ve talik hatlı kitabe hakkedilmiştir. Kitabe metni, kıvrımdallara serpiştirilmiş lale çiçekleri ile bezenmiş ince bir bordür ile çevrelenmiştir. Bu kuşak ile boyun arasında kalan yüzey, frontal bir akant yaprağının merkezi belirlediği, süsleme alanına dönüştürülmüş ve omuz kısmı her iki yandan çeyrek yelpaze formlu stilize edilmiş ışnsal çiçek motifii ile dolgulanmıştır. Serpuş olarak örfi destarlı ilmiye sarığı kullanılmıştır.	bi-müfti ve din Mustafa Hamdi Efendi aleyhi rahmetül-Bâri		
Yükseklik			6	Sene 1297	
Çevre Ölçüsü			53	YAZI TÜRÜ	
BAŞLIK/TEPELİK			Yükseklik		18
Çevre Ölçüsü					

MEZAR TAŞI NO		11		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER		28.ADA		Âh mine'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU		EDHEM EFENDİ		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)		29 SAFER 1297 / 11 ŞUBAT 1880		Gör mezaristanı na dâr-ı hakikattır kim
ŞAHİDE TİPİ		BAŞUCU ŞAHİDESİ		Edemez anda temeyyüz fukara vü a'yan
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ		DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/ÖRFİ DESTARLI KAVUK		Piş-gâhında nazar kıl ki serilmiş yatuyor
MALZEME		MERMER		Nice bin bay ü gedâ hâk-i siyehle siyyân
ÖLÇÜLER (CM)		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		İşte ez-cümle Süleyman Ağa kim olmadadır
GÖVDE				Sâmitâne sana mâhiyyet-i dehrî guvân
Yükseklik	195			İzz ü temkin ile yetmiş yıl olup ömr-güzâr
En	37		Kadr ü haysiyyetini etmiş iken bi-pâyân	
Kalınlık	12	Dikely dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 16 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Kitabe, kıvrımdallar üzerine serpiştirilmiş min çiçekleri ile dolganmış bordür ile kuşatılmıştır. Bordür ile boyun kısmı arasında kalan boşluğa ise fignonk motifii yapılmıştır. Boyun kısmının üzerine örfi destarlı kavuk başlık yerleştirilmiştir.	Hâk olmuş bugün ol heykel-i akl u idrâk	
BOYUN			Ebkem olmuş bugün ol nâtık- şîrin-beyân	
Yükseklik	10		Rûhunu kabrini kılın o Hudâvend-i Kerim	
Çevre Ölçüsü	48		Âb-ı gufrân u zülâl-i keremiyle reyyân	
BAŞLIK/TEPELİK			Hüzn ile sen dahi Cûdi atıver bir tarih	
Yükseklik	22		Cennetü'l-adne Süleyman'ını almış Deyyân	
Çevre Ölçüsü	86		Esrâf-i mahalleden Veli Alemdârâzâde Süleyman Ağa'nın ruhuna Fâtîha, Fi 13 Cemaziyelevvel 1299	
			YAZI TÜRÜ	
			Celî Talik	

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	12	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	15. ADA	Huve'l-Hayy
KİME AİT OLDUĞU	ALİ ŞEFİK EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1301/1883-84	Bir pîr-i muhterem sana tevsid eyledik
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Ey hâb-gâh-ı köhne v'ey bister-i atik
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/ÖRFİ DESTARLI KAVUK	Hürmetli tut vücudunu lûtf eyle sen de kim
MALZEME	MERMER	Her yerde muhterem tutulurdu ke-mâ yelik
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Huflâzdan eimmeden eşrâfıdan idi
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşı soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 12 satıra ayrılmış ve talik hatlı kitabe hakkedilmiştir. Üzerinde herhangi bir süsleme ögesi bulunmayan gövde, kısa bir boyun üzerine yerleştirilmiş örfi destarlı ulema sarığı ile taçlandırılmıştır.	Vicdânî pek rakik idi elkârî pek dakik
Yükseklik		Yâ Rab sen ol refiki bu vahşet-serâyda
En		Hâfız Ali Efendi'yi terk etme bi-refik
Kalınlık		Târîhine şu vehile ol Cüdi hâme-zen
BOYUN		Cennât-i Adn'î eyledi me'vâ Ali Şefik
Yükseklik		Abdullah Efendi-zâde Hâfız Ali eş-Şefik
Çevre Ölçüsü		Efendi'nin rûhiçün rizâen lillâhî'l-Fâtîha
BAŞLIK/TEPELİK		1301
Yükseklik		YAZI TÜRÜ
Çevre Ölçüsü		Celi Talik

MEZAR TAŞI NO	13	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	29. ADA	Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	ÇADIRCIZADE ABDULVAHİD EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1301/1883-84	Sâdât-ı ızâmdan
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	ve Mekke-i Mükerreme şerufehallâhu
GÖVDE/TİPİ	SİLİNDİRİK	te'âlâ ahâli-i kirâmından
MALZEME	MERMER	Trabzon delili
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Çadircizâde eş-Şeyh
GÖVDE	Silindirik formlu şahide üzerinde 16 satırlık sülüs kitabe bulunmaktadır. Düz ve ince çubuk silmelerle satırlar arası belirlenmiştir ve herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir.	Abdülvâhid'in rûhuna
Yükseklik		rizâen lillâhî Fâtîha, Sene 1301
Çevre Ölçüsü		YAZI TÜRÜ
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Celi Sülüs
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		

MEZAR TAŞI NO	14	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	33. ADA	Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	İSMÂİLZADE ALİ EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1301 / 1883-84	Seyyid İsmâilzâde bak Ali Efendi'ye
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Bozdu sarraf-ı ecel nakd-i hayâtın nâgehân
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (HAMİDİ)	Söyle ey sük-ı fenâda sim u zerle fahr eden
MALZEME	MERMER	Âkile sermaye-i ibret değil mi bu mekân
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Noldu âh encâm-ı kârı gör bu zâtın öyle kim
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşı soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 14 satıra ayrılmış ve talik hatlı kitabe hakkedilmiştir. Üzerinde herhangi bir süsleme ögesi bulunmayan gövde, kısa bir boyun üzerine yerleştirilmiş hamidi kalıplı fes başlığa sahiptir.	Servet u sâmanî dillerde gezerdi bir zaman
Yükseklik		Genciken bak kim nasıl bu mâl ü mülk kenzini
En		Etdi dehr-i pize-zen genc-i mezar içre nihân
Kalınlık		Döndürüp gül-geşt-i firdverse ilâhî kabrini
BOYUN		Eyle mürğ-ı rûhuna bâğ-ı behiştî âşiyân
Yükseklik		Geldi bir âh etmede zihne bu târîh Cudiya
Çevre Ölçüsü		Cân verüp oldu Ali Efendi cennâtı revân
BAŞLIK/TEPELİK		Fâtîha 1301
Yükseklik		YAZI TÜRÜ
Çevre Ölçüsü		Celi Talik

MEZAR TAŞI NO	15	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SAĞ-27)	Lâ halâse mine'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU	HAFİZZADE HÜSEYİN FUAD EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1301/1883-84	Bilinmez hikmeti hük-m-i İlâhî
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Sözüm var kâbid-i rûh-i revâna
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/?	Acırken âlemin kalbi Fuâd'a
MALZEME	MERMER	Acır mı kendisi böyle civâna
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Te'âlâ istedi rûh-ı lâtîfî
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 14 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Şahidenin boyun ve başlık kısmı kırılmıştır.	Vedâ etti bu süflî hâk-dâna
Yükseklik		Hüseyini bir makâma âşik oldu
En		Bakın yükseldi arş-ı Müste'ân'a
Kalınlık		Dedi bi-gâye feryâd ile vâlid
BOYUN		Fuâd'ım irtihâl etti cinâna
Yükseklik		Hacı Hafizzâde Mehmed Efendi'nin
Çevre Ölçüsü		mahdûmu Hüseyin Fuad Efendi'nin
BAŞLIK/TEPELİK		
Yükseklik		YAZI TÜRÜ
Çevre Ölçüsü		Celi Talik

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	16	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDÖR (SOL-11)	YOKTUR
KİME AİT OLDUĞU	SALİH BEY	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	17 SAFER 1302 / 6 ARALIK 1884	Dilerim bakmaya Rabb'im yüzümün karasına
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Merhem-i rahmet ura ma'siyetimin yarasına
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DIKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (AZİZİ)	Kereminden ne kadar mülerim isem kesmem ümid
MALZEME	MERMER	Kimse giremez efendile kulun arasına
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Mevki-i icrâiyede biraz hüsn-i hizmet
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşı düz bir hatla 11 satıra bölünmüş ve süslü hatlı kitabe hakkedilmiştir. Serlevha satırına yer verilmeyen şahidenin gövdesinde en üst satırda kişinin mesleğine ithafen top arabası kabartılmıştır. bu süsleme unsuru ve kitabe bölümü yaprak sırtlı S kıvrımları ile dolgalanan bordür kuşağı ile çevrelenmiştir. Oldukça kısa tutulmuş boyun üzerine azizi yerleştirilmiştir.	edüp bu defa Trabzon Kal'ası Topçu
Yükseklik		Kâim-makâmı iken ecel-i mev'ûdu hulûlile
En		Irci'î emrine itâ'atle ruh-ı revânını rahmet-i
Kalınlık		Hakk'a tefvîz eden Âsitâne-i Aliyye'de Cihângirli
BOYUN		Sâlih Bey'in rûhuna rızâen lillâhi Fâtîha
Yükseklik		Sene 1302 Fi 17 Saferü'l-hayr
Çevre Ölçüsü		YAZI TÜRÜ
BAŞLIK/TEPELİK		Celi Sütlüs
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		

MEZAR TAŞI NO	17	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	6. ADA	Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	YOMRALIZADE MUSTAFA EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	12 ZILKADE 1302 / 23 AĞUSTOS 1885	Trabzon Yomralizade
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Hacı Süleyman Efendi'nin
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DIKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (AZİZİ)	mağdumu asakir-i şahane
MALZEME	MERMER	mülazımlarından merhum ve mağfirunleh
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Mustafa Efendi'nin ruhiçün
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 6 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Serlevha satırı tam, tarih satırı ise yarım madalyon içine alınmıştır. Şahide azizi kalıplı fes başlık ile taçlandırılmıştır.	rızâen teale'l-Fâtîha
Yükseklik		Sene 1302 13 Zilkade
En		
Kalınlık		
BOYUN		
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		
BAŞLIK/TEPELİK		YAZI TÜRÜ
Yükseklik		Celi Talik
Çevre Ölçüsü		

MEZAR TAŞI NO	18	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	29.ADA	Hüve'l hayyün lâ yemût
KİME AİT OLDUĞU	RAHMÎ EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1303/1885-86	Ey olan esrâr-dân-ı hükm-i takdir-i İlah
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Kıl şü kabristânda tecdid-i ders-i intibah
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DIKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (HAMİDİ)	Hâsıl olmuş kim bilir kas nâzenin ecsâmdan
MALZEME	MERMER	Her adım atdıkça pâ-mâlin olan hâk-i siyâh
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Sen de ol ummân-ı meclûliyyete dalsan gerek
GÖVDE	Serlevha ve tarih ile birlikte 21 satıra yer verilmiş şahidenin kitabesi talik karakterle yazılmıştır. Kitabe satırları kartuş şeklinde çerçevelendirilmiştir. Kaliteli işçiliği ile dikkat çeken taş, hamidi fes ile sonlandırılmıştır.	Bir gün ey ser-mest-i câm-ı bâde-i ikbâl u câh
Yükseklik		İşte bu medfûn olan Rahmi Efendi her zamân
En		Bu nikâta mü-şikâfâne edüp atf-ı nigâh
Kalınlık		Ömrünü âsar-ı hayr icâına hasr eyleyüp
BOYUN		Kesb-i ecr-i bi-hisâb etmiş idi bi-iştibâh
Yükseklik		Ez-ser-i nev eyledi ihyâ bülend himmeti
Çevre Ölçüsü		Çok mahalde medrese mescid mekâtib tekye-gâh
BAŞLIK/TEPELİK		Kurb-gâh-ı Hakk'a olsun mazhar-ı hüsn-i kabûl
Yükseklik		Var ise noksân u cürmü afv ede Zât-ı İlâh
Çevre Ölçüsü		Hâfızâ ahzân-ı bi-ân ile yaz târîhini
		Rahmetullâhi aleyh Rahmi Efendi göçdü vâh
		Üla Sanisi ricalinden olup Edirne Divan-ı Umumiyye
		Nâzırı olduğu halde irtihal eden Trabzon'lu
		Rahmi Efendi'nin rûhuna rızâen lillâhi'l-Fatiha
		Sene 1303
		YAZI TÜRÜ
		Celi Talik

MEZAR TAŞI NO	19	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SOL-30)	Huve'l-Hayy
KİME AİT OLDUĞU	DIZDARZADE EMİN EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1303/1885-86	Atf-ı enzâr eyleme bu dehr-i süfle-pervere
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Hâk-i zulmetdir sana âhîr makâm-ı ihtirâm
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DIKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (HAMİDİ)	İste el-Hâc Emin Efendi merd-i nâm-ver
MALZEME	MERMER	Terk-i dârü'l-müste'âr etdi bekâdan aldı kâm
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Ya'ni kırkbeş yıl Kapucubaşlıklık muttasıl
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 6 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Serlevha satırı tam, tarih satırı ise yarım madalyon içine alınmıştır. Şahide hamidi kalıplı fes başlık ile taçlandırılmıştır.	Devlete sîdkile hizmet eylemişdi bird-devâm
Yükseklik		Hânedân-ı eşrafândan ol reis-i beldeye
En		Bak ne etdi âkıbet bu çarh-ı zîst-i keç-merâm
Kalınlık		Yevm-i hasr (ü) neşrde zir-i Livâ-yı hamd'de
BOYUN		Zill-ı lütîf-ı Seyyid-i her dü-serâ olsun makâm
Yükseklik		Geldi dü evlâdi yazdı fevt târihin Ziyâ
Çevre Ölçüsü		Kaldı Dîzdârzâde de Dârü'l-adn'de müstedâm
BAŞLIK/TEPELİK		Sene 1303
Yükseklik		YAZI TÜRÜ
Çevre Ölçüsü		Celi Talik

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	20	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-47)	Mevtül'-âlim ke-mevtül'-âlem
KİME AİT OLDUĞU	MEHMED ZİYAEDDİN EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	7 ZİLHİCCE 1303 / 6 EYLÜL 1886	Trabzon'un e'âzım-ı ulemâsından
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	her re'y u fikrinden istifâde
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/ÖRFİ DESTARLI KAVUK	olunur eşrâfından iken rihlet
MALZEME	MERMER	u azm-i gülşen-serây-i cennet eden
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Hâtuniyye Medresesi Müderrisi Hâfız
GÖVDE		Mehmed Ziyâeddin Efendi
Yükseklik	148	İbnü'l-merhûm el-Hâc Süleymân
En	36	ez-Zühdi Efendi'nin rûh-ı
Kalınlık	10	şeriflerine nizâen lillâhi Fâtîha
BOYUN		Sene 1303 Zîl-hicce 7
Yükseklik	8	Ketebehu Ahmed Mâhir ibnû hâze'l-merhûm Ziyâeddin
Çevre Ölçüsü	48	Efendi, Gafarallâhu lehumâ
BAŞLIK/TEPELİK		1304
Yükseklik	19	YAZI TÜRÜ
Çevre Ölçüsü	87	Celi Talik

MEZAR TAŞI NO	21	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	23. ADA	Âh mine'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU	HALİLZADE HASAN EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	22 MUHARREM 1304 / 21 EKİM 1886	Olma zâir aldanup dil-beste-i âlâyişi
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Kimseye mâl olmadi olmaz bu dünyâ-yi deni
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/ÖRFİ DESTARLI KAVUK	İhtiyâr ile değıldir âh dünyâya gelişi
MALZEME	MERMER	Yoksa derde düsmedense gelmemekdi ehveni
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Yetmiş senelik ömrünü salâh ile geçirmiş
GÖVDE		ve akıbet bir dâ-i mübremle terk-i hayat-ı
Yükseklik	100	müste'âr eylemişHalilzâde
En	30	Hacı Hasan Efendi'nin rûhuna el-Fâtîha
Kalınlık	8	Sene 1304
BOYUN		22 Muharrem
Yükseklik	7	
Çevre Ölçüsü	40	YAZI TÜRÜ
BAŞLIK/TEPELİK		Celi Talik
Yükseklik	13	
Çevre Ölçüsü	61	

MEZAR TAŞI NO	22	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (SOL-59)	KIRIK
KİME AİT OLDUĞU	MEHMED FEVZİ EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	23 ZİLHİCCE 1304 / 10 EYLÜL 1887	
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL?	
MALZEME	MERMER	
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	
GÖVDE		
Yükseklik	75	
En	40	
Kalınlık	10	
BOYUN		
Yükseklik	?	
Çevre Ölçüsü	?	
BAŞLIK/TEPELİK		
Yükseklik	?	
Çevre Ölçüsü	?	

MEZAR TAŞI NO	23	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	15. ADA	Huve'l-Hayy
KİME AİT OLDUĞU	DİZDARZADE ASİM EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1305/1887-88	Çeşm-i ibretle temâşa kıl bu dehrin nakşına
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Var mıdır bir ferd ki feuk-ı maksada etmiş su'ûd
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (HAMİDİ)	Cümleden Asım Efendi-i halimü'l-haslet
MALZEME	MERMER	Hâb-gâh-ı hâke hâbid eyledi çarh-ı anûd
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Bâğ-ı âlemde nihâl-i serv iken bād-i ecel
GÖVDE		Bûd-ı şâh-ı ömrünü bir lemhada kıldı ne-bûd
Yükseklik	114	Afv edüp cürmün bi-hakk-ı Server-i her dü serâ
En	32	Meskenin firdevs-i a'lâ cyleye Hayy u Vedûd
Kalınlık	10	Hün-i eşkimle Ziyâ yazdım vefât târihin
BOYUN		Hayf Dizdârzâde kıldı terk-i iklim-i vücûd
Yükseklik	7	Sene 1305
Çevre Ölçüsü	45	YAZI TÜRÜ
BAŞLIK/TEPELİK		Celi Talik
Yükseklik	13	
Çevre Ölçüsü	50	

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	24	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	18. ADA	Hü
KİME AİT OLDUĞU	HACİZADE OSMAN EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1305/1887-88	Murg-ı dil uçtu kafesten
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Canmın can pâresi
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (HAMİDİ)	Kondu cennet bâgma
MALZEME	MERMER	Çiğerde kaldı yâresi
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Hacizâde Hâfız Şükürü
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, alttan ve üstten yuvarlak hatlı kemer formunda, yapraklar ile dolgulanmış ince bir çerçeve ile sınırlanmıştır. Düz satırlarla bölünmüş sülüs kitabe 9 satırdır. Kısa boyun üzerine hamidi kalıplı fes başlık yerleştirilmiştir.	Efendi'nin mahdûmu Osman
Yükseklik		Efendi'nin rûhuna Fâtîha
En		1305
Kalınlık		
BOYUN		
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		
BAŞLIK/TEPELİK		
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		
YAZI TÜRÜ		Celî Sülûs

MEZAR TAŞI NO	25	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-46)	Âh mine'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU	ŞALİZADE MUSTAFA SUPHÎ EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1305/1887-88	Dâr-ı dünyâda cîvân iken gezerdim bir zamân
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Nâgehân erdi ecel etdi yerim bağ-i cinân
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (HAMİDİ)	Fânî dünyâda murâd almadan terk eyledim
MALZEME	MERMER	Vâlideynim eylesünler bir zamân âh u figân
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Şâlîzâde merhûm Mehmed Efendi'nin mahdûmu Mustafa Subhî Efendi'nin rûhiçün el-Fâtîha.
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, alttan ve üstten yuvarlak hatlı kemer formunda ince ve düz bir çerçeve ile sınırlanmıştır. Yukarıdan aşağıya ve soldan sağa doğru hafifçe eğimlendirilmiş satırlara 9 satırlık talik kitabe hakkedilmiştir. Yuvarlak hatlı çerçevenin üst kısmında ortada bir fiyonk, her iki kenarında ise güllere yer verilmiştir. Boyun üzerine hamidi kalıplı fes başlık yerleştirilmiştir.	Sene 1305
Yükseklik		
En		
Kalınlık		
BOYUN		
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		
BAŞLIK/TEPELİK		
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		
YAZI TÜRÜ		Celî Talik

MEZAR TAŞI NO	26	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	22. ADA	Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	ÇAKIROĞLU YUSUF	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1305/1887-88	1282 tarihinde hicret idüb
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	1305 tarihinde faniden ubur
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/SARIKLİ FES	İdüb va'sılı kurb-i âlâ olan
MALZEME	MERMER	Dağstani şeyhülhac
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Hadımü'l-fakir Yusuf el-Çakır
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde satırlara bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. İlk 6 satırının dışında kalan bölüm toprağa gömülmüştür. Şahide sarıklı fes ile taçlandırılmıştır.	
Yükseklik		
En		
Kalınlık		
BOYUN		
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		
BAŞLIK/TEPELİK		
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		
YAZI TÜRÜ		Celî Talik

MEZAR TAŞI NO	27	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-17)	Hüve'l hayyün lâ yemût
KİME AİT OLDUĞU	SELİM BEY	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1306/1888-89	Mir-âlay-ı redif ya'ni Selim Bey bu sene
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Kıldı kırkbeş yaşına varmış idi azm-i na'im
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (HAMİDİ)	Rü'yet-i hizmete evkâtını hasr etmiş idi
MALZEME	MERMER	Hizmet-i devleti her emre ederdi takdim
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Nice defa nice hizmetleri vardır kim anın
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 18 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Hamidi fes başlık ile taçlandırılan mezar taşının boyun kısmında bir papyon görüntüsü yansıtacak şekilde fiyonk kullanılmış ve bu fiyonktan aşağıya doğru sarkar izlenimi verecek şekilde Mecidi nişan kabartılmıştır. Nişanın askı kısmında gerçek nişanlarda olduğu gibi ay-yıldız yer verilmiştir. Taşın omuz bölgelerine denk gelen kısımlarda ise gül motifleri dikkat çekmektedir.	Her biri olmuş idi mazhar-ı takdir-i azim
Yükseklik		Hilkaten asker ve askerliği câmi'er idi
En		Eder ol hasletinin şânını herkes teslim
Kalınlık		Hilkaten ne kadar asker ise ol rütbe
BOYUN		Bir melek-siret idi hasleten ol merd-i kerim
Yükseklik		Var ise cürmü kusuru dahi olsun hem-vâr
Çevre Ölçüsü		Mazhar-ı rahmet u gufrân-ı Hudâvend-i Rahim
BAŞLIK/TEPELİK		Hâfızâ ser verir elbet bu târihe hüdât
Yükseklik		Gitti Mevlâ'sına bâ-kalb-i Selim Mir Selim
Çevre Ölçüsü		Trabzon'un mukaddem alayı Mir-alayı Şâlemi
YAZI TÜRÜ		Selim Bey'in rûhuna rîzaen lillâhil-Fâtîha
Yükseklik		Sene 1306
Çevre Ölçüsü		Hakkâk Kegorg Trabzon
		Celî Talik

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	28	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-36)	Huve'l-Hayy
KİME AİT OLDUĞU	HACI İBRAHİM EFENDİZADE HACI ALİ EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1306 / 1888-89	Bir hayâl(ü) säyedir gerdün-ı hesti lâ-ceram
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Nakş-ı sûret gözleyip ömrünü etme der-be-der
GÖVDE/BASLIK TİPİ	DIKEY DIKDÖRTGEN PRİZMAL/ÖRFİ DESTARLI KAVUK	Hacı İbrâhim Efendi zâde işte sad hayf
MALZEME	MERMER	Altmışüç yaşında iken etti dünyâdan sefer
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Mesleki râh-ı Bahâeddin-i Nakşibend idi
GÖVDE		Dâmen-i mürşide gönün rabt kılmuştı bevâr
Yükseklik	150	Haydar-ı Kerrâr'a hem-bezm eyle yâ Rabbi âni
En	33	Cürmünü de mağfiret et-hürmet-i Hayrî'l-beşer
Kalınlık	10	Söyledi pir-i tarikat fevt târihin Ziyâ
BOYUN		Hacı Ali semt-i a'lâyi bu yıl kuldı makar
Yükseklik	8	el-Fâtîha, Sene 1306
Çevre Ölçüsü	42	YAZI TÜRÜ
BASLIK/TEPELİK		
Yükseklik	17	Celi Talik
Çevre Ölçüsü	78	

MEZAR TAŞI NO	29	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	13. ADA	Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	HARUN EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	23 EYLÜL 1305 / 5 EKİM 1889	Bakup geçme ricâm budur ey Muhammed ümmeti
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Mevtânin derdine şifâ bir Fâtîhâ minneti
GÖVDE/BASLIK TİPİ	DIKEY DIKDÖRTGEN PRİZMAL/ÖRFİ DESTARLI KAVUK	Kabrîmi ziyâret eden ey Muhammed ümmeti
MALZEME	MERMER	Bize bir Fâtîhâ eden dâim bula cenneti
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	İskender Paşa Mahallesi'nden Hacı Mahmûd-zâde
GÖVDE		Hacı Hârûn Efendî'nin ruhuna Fâtîha
Yükseklik	80	Sene 23 Eylül 1305
En	33	
Kalınlık	8	
BOYUN		
Yükseklik	10	
Çevre Ölçüsü	40	
BASLIK/TEPELİK		YAZI TÜRÜ
Yükseklik	13	Celi Talik
Çevre Ölçüsü	60	

MEZAR TAŞI NO	30	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-20)	Huve'l hayyün lâ yemût
KİME AİT OLDUĞU	MELEKZADE HÜSEYİN EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1308/1890-91	Fenâ-yı âleme her şey güvâhtr mutlak
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Bu girûdârî cihân u bu germi-yi bâzâr
GÖVDE TİPİ	SİLİNDİRİK	Hüseyn Efendi melek-zâde-i melek-şîme
MALZEME	MERMER	Nigâh-i ibretile bir bakın ülü'l-ebşâr
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	0 da bizim gibi yerdî, içerdî, söylerdi
GÖVDE		Ne oldu, n'etti felek, nerde kaldı âhir-i kâr
Yükseklik	165	Bizim de âkubet-i hâlimiz odur seksiz
Çevre Ölçüsü	100	Hemân tedârik-i mâ-fâte etmeli ısrâr
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Kusûr-i cennet ile müjdelensin ol merhum
Silindirik formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 16 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Serlevha ve tarih satırı madalyon içinde verilmiştir. Günümüzde beton kaideye sabitlenmiş olsada şahidenin mezarlıktaki diğer sandukalı mezarların üzerinde yükselen silindirik formlu şahide olduğu kaidesindeki süslemeler anlaşılmaktadır. Sanduka ile birleştirilme kısmında bir bilezik bölümü bulunmaktadır ve bunun üzerinde taşın gövdesini 30 cm yüksekliğe kadar saracak akant yapraklı süsleme dikkat çekmektedir.		Kusûru var ise afv ede Hazret-i Gaffâr
		Esef-künân dedi tarih-i tammı Hâfız
		Hüseyn Efendi bu yıl kıldı azm-i dâr-i cinân
		Altmış sekiz yaşlarında irtihâl-i dâr-i naim eden
		Tüccârdan Melekzâde Hüseyn Efendi merhûmun
		ruhuna rızâen lillâhî'l-Fâtîha
		Sene, 1308
		YAZI TÜRÜ
		Celi Talik

MEZAR TAŞI NO	31	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-46)	Lâ halâse mine'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU	HAFİZZADE MUSTAFA MUHLİS EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	26 MUHARREM 1308 / 11 EYLÜL 1890	Bu cihân bir mermerr-i ibretdir
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Cây-ı hırmân u dâr-ı mihnetdir
GÖVDE/BASLIK TİPİ	DIKEY DIKDÖRTGEN PRİZMAL/?	Her gelen âkubet fenâyâ gider
MALZEME	MERMER	Sana şâyeste-i ikâmetdir
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	İşte bak Mustafa Efendi dirîğ
GÖVDE		Füc'eten reh-neverd-i rihletdir
Yükseklik	150	Sefer-i bahr oldu bâdi-yi mevt
En	32	Şübhe yokdur garik-i rahmetdir
Kalınlık	12	Hüsni huku tarik-i meslûku
BOYUN		Sebeb-i neyl-i kurb-ı Hazret'dir
Yükseklik	8	Dedi Râmis behiştân târih
Çevre Ölçüsü	45	Mustafa'nın makarî cennetdir
BASLIK/TEPELİK		Beledi Müfettişi Hacı Hâfızzâde
Yükseklik	?	Mustafa Muhlis Efendî'nin ruhuna
Çevre Ölçüsü	?	ruhuna rızâen lillâhî Fâtîha
		Sene 1308 Fi 26 Muharrem
		YAZI TÜRÜ
		Celi Talik

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	32		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	28.ADA		Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	ÇULHAZADE HÜSEYİN EFENDİ		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	25 RECEP 1308 / 6 MART 1891		Rahmet olsun Çulhazâde irtihâl etdi hayfâ
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ		Nûr ile dolsun dem-â-dem makber-i hüzn-âveri
GÖVDE TİPİ	SİLİNDİRİK		Ehl-i hayr idi cihânda sâhib-i kalb-i selim
MALZEME	MERMER		Olsun ukbâda hemân Bâb-ı şefâ'at mazharı
ÖLÇÜLER (CM)			Gel oku bir Fâtîha Allah için ihvân-ı din
GÖVDE			Afv ede cürmün....sağdan dürülsün defteri
Yükseklik	175		Söyledim bir âh ile tarih-i be's-âbâdını
Çevre Ölçüsü	104	Göçdü bu el-Hâc Hüseyin bâb-ı behişt olsun yeri	
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Sene 1308	
Silindirik formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 10 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Kitabe, yapraklarla hareketlendirilmiş kıvrımdallarla bezeli ince bordür kuşağı ile çevrelenmiştir.		Fi 25 Recep, Yevm Cum'a	
		YAZI TÜRÜ	
		Celi Talik	

MEZAR TAŞI NO		33		SERLEVHA	
BULUNDUĞU YER		ORTA KORİDOR (SOL-26)		Hüve'l hayyûn lâ yemût	
KİME AİT OLDUĞU		HALİL EFENDİ		KİTÂBE	
TARİHİ (H/M)		1309/1891-92		Seng-i kubûr sanma bunlar birer lisândır	
ŞAHİDE TİPİ		BAŞUCU ŞAHİDESİ		Züvvâr için ederler bu yolda nush u pendi	
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ		DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (HAMİDİ)		Dünyâ-yı bi-bekâyâ aldanmaz âkıl aslâ	
MALZEME		MERMER		Zirâ ki muzdaribdir her demde mihr-mendi	
ÖLÇÜLER (CM)		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Âli-cenâb hoşhû binbaşı idi bu zât	
GÖVDE				Bu demde etdi nâ-bûd bu zâr u müstemendi	
Yükseklik	162			Bir asker oğlu asker nâmuslu dinli bir er	
En	35	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 16 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Hamidi kalıplı fes başlık ile taçlandırılan mezar taşının boyun kısmında aşağıya doğru sarkar izlenimi verecek şekilde Mecidi nişan kabartılmıştır. Taşın omuz bölgelerine denk gelen kısımlarda ise gül motifleri dikkat çekmektedir.	Hak rahmet ede ana hem-vâre şüh şendi		
Kalınlık	12		Şu misra' oldu Hâfız târih-i gevherini		
BOYUN			Etdi sefer apansız merhûm Halil Efendi		
Yükseklik	8		Dördüncü Ordû-yı Humâyûn Nizâmiye		
Çevre Ölçüsü	41		Yirmi Yedinci Alayın İkinci Taburu		
BAŞLIK/TEPELİK			Binbaşı Sivas'lı Halil Efendi'nin		
Yükseklik	15		rûhuna rîzâen lillâh'l-Fâtîha		
Çevre Ölçüsü	63		Sene 1309		
			YAZI TÜRÜ		
			Celi Talik		

MEZAR TAŞI NO		34		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER		ORTA KORİDOR (SOL-173)		Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU		ÖMER EFENDİ		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)		30 REBİÜLEVVEL 1309 / 3 KASIM 1891		Hitâb-ı Hâlik-i erham visâl-i kudret-i ecdâd
ŞAHİDE TİPİ		BAŞUCU ŞAHİDESİ		Dedim lebbeyk Ebe'l-Kâsım buyurdu Rabbuke müzdâd
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ		DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (AZİZİ)		Rızâ bâbı idi türrâb gûşâdem hâne-i ma'den
MALZEME		MERMER		Ezelden eyledi takdir budur kâlû bela mu'tâd
ÖLÇÜLER (CM)		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Hacı Ruşen Ağâ-zâde idi âbâd oldun hurşid
GÖVDE				Zamânı devr edip devrân Trabzon nâmını ta'dâd
Yükseklik	150	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, 17 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Serlevha satırı kaş kemer şeklinde çerçevelendirilmiştir. Azizi fes ile sonlandırılmıştır.		Ki tahrir eyledi innâ ileyhi râci'ün üstâd
En	33		Fetahnâ Fâtîha ihşân Elif-lâm âyeti En'âm	
Kalınlık	10		İnâyet eylesin Rahmân Resûl-i Kibriyâ Bağdâd	
BOYUN			Elifdir eyleyen iskân selâse miete itmâm	
Yükseklik	9		Berâtım tis'ayı sultân binâsın bilmeyen hussâd	
Çevre Ölçüsü	39		Vefâtım tarihim tefhim yazıldı taşma takdim	
BAŞLIK/TEPELİK			Zekâvet eyleme zâkî mükâfât eylemek a'dâd	
Yükseklik	14		Hacı Ruşen-zâde Ömer Efendi'nin	
Çevre Ölçüsü	60		rûhiçün el-Fâtîha	
			Sene 1309 Fi 30 Rebîülevvel / Sene 1307	
		Yevm Pazartesi 21 Teşrin-i evvel		
		YAZI TÜRÜ		
		Celi Talik		

MEZAR TAŞI NO		35		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER		17. ADA		Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU		AHMET PAŞA EFENDİ		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)		RECEP 1309 / OCAK-ŞUBAT 1892		Bu kabir Sürmeneli Hacı Hasan-zâde
ŞAHİDE TİPİ		BAŞUCU ŞAHİDESİ		el-Hâc Ahmed Paşa Efendi'nin kabridir
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ		DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/ÖRFİ DESTARLI KAVUK		Ömrünü kemâl-i yesar ile geçiren
MALZEME		MERMER		ve takriben seksen beş yaşlarında
ÖLÇÜLER (CM)		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		vedia-i hâk-i gufrân edilen
GÖVDE				bu zât, salâh u istikâmetle muttasıf
Yükseklik	115			bir zât idi. Hudâ kabirini pür-nûr
En	30	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 10 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Yuvarlak hatlı yüzeyssel bir silme ile çevrelenmiş kitabenin sol üst köşesinde mine çiçeğine yer verilmişken çerçeve dışındaki kalan omuz seviyesinde her iki kenarda simetrik bir biçimde küçük nokta şeklinde kabarlara yer verilmiştir. Ulema sarığı ile sonlandırılmıştır.	etsün. Rîzâen lillâh'l-Fâtîha	
Kalınlık	8		Sene 1309	
BOYUN			Fi Recebu'l-ferd	
Yükseklik	5		YAZI TÜRÜ	
Çevre Ölçüsü	40			Celi Talik
BAŞLIK/TEPELİK				
Yükseklik	15			
Çevre Ölçüsü	70			

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	36	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDÖR (SAĞ-37)	Lâ halâse mine'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU	ALAYBEYZADE OSMAN EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	20 RAMAZAN 1309 / 18 NİSAN 1892	Halk edüp kâr-gâh-ı tekvîni - Verdi eczâ-yı kâinâta hayât
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Ömr-i zi-rûhu eyledi tecdid - Hâlik-ı ekber hayât u memât
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/?	Bu kühen muktezâ-yı ifnây - Etdi hükm-i kazâ yine isbât
MALZEME	MERMER	Jeldi gurbette nâgehân o haber - Oldu hagzîş-pezir-i pâ-yı sebâ
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Müteessir melûl ser-gerdân - Oldum âvâre-i garib-sıfât
GÖVDE		İrd ile nâle-senc-i hasret iken - Verdi Rabb-i Kerîm sabr u necâ
Yükseklik	148	Bu güzîr-gâh-ı süfle-perverde- Var mıdır çâre-i bekâ heyhât
En	38	"Pederim rihlet etdi" terkibi - Oldu târih-i bihterin-i vefât
Kalınlık	10	Meskenin cennet eylesün Nâci - ized-i pâk-i Râf'ud-derecât
BOYUN		Trabzon müteberân tüccârından ve tarikât-ı aliyye-i
Yükseklik	?	Kâdiriyye müntesibân-ı cezbe-dârânından Alaybeyizâde
Çevre Ölçüsü	?	el-Hâc Osman Efendî'nin rûh-ı pür-fütûhuna
BAŞLIK/TEPELİK		rizâen lillâh'l-Fâtiha
Yükseklik	?	Fi Sene 1309 20 Ramazan
Çevre Ölçüsü	?	YAZI TÜRÜ
		Celi Talik

MEZAR TAŞI NO	37	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDÖR (SOL-38)	Huve'l Bâki
KİME AİT OLDUĞU	DÜNDAR EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	27 ZİLHİCCE 1309 / 23 TEMMUZ 1892	Şu kabr-i hazin Trabzon eşrâ-
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	findan Molla İbrahim-zâde Hacı Tündar
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/SARIKLİ FES	Efendî'nin ârâm-gâh-ı cism-i ebedisidir
MALZEME	MERMER	Nâsûti fenâ bulur fakat rûh
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	lâhûti bâkidir. Bir adam ne kadar yaşasa
GÖVDE		yine sonu ölümdür. Hüner
Yükseklik	148	arkada bir hüsn-i sit bırakmaktır ki
En	49	bu mazhariyyet insan için bir ömr-i sermedi
Kalınlık	12	demektir. İşte burada yatan
BOYUN		zât dahi o kabilden pâk
Yükseklik	7	î'tikâd bir mü'min-i takvâ-nihâd idi.
Çevre Ölçüsü	46	Ruhuna Fatiha, Sene 1309
BAŞLIK/TEPELİK		YAZI TÜRÜ
Yükseklik	19	Celi Sütlüs
Çevre Ölçüsü	70	

MEZAR TAŞI NO	38	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	13. ADA	Hüve'l hayyün lâ yemût
KİME AİT OLDUĞU	BOZZADE AMİŞ AĞA	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1310/1892-93	Hak rızasına hayât-ı müste'ârin sarf eden
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Ölmez eyler belki dünyâdan bekâya intikâl
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMALÖRFİ DESTARLI KAVUK	Bildiğinden böyle hem-vâre Hacı Âmiş Ağa
MALZEME	MERMER	Sarf-ı ömr etdi rızâ-yı Hak'da rûzân (u) leyâl
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Sarf-ı nakd ile nice âsar koymuşdur gerü
GÖVDE		Nâmunı ibkâya âsârı olur elbette dâl
Yükseklik	135	Mü'min-i pâk-î'tikâd u sâlihu'l-a'mâl idi
En	33	Var ise afv ede cürmün Rabb-i Hayy-i Lâ-yezâl
Kalınlık	8	Hâfız elbet dâiyânı ser verir târihine
BOYUN		Hacı Âmiş eyledi mülk-i bekâya intikâl
Yükseklik	7	Trabzon tüccârından Bozzâde Hacı Âmiş
Çevre Ölçüsü	42	Ağa merhûmun rûhuna rizâen lillâh'l-Fâtiha
BAŞLIK/TEPELİK		Sene 1310
Yükseklik	14	YAZI TÜRÜ
Çevre Ölçüsü	74	Celi Talik

MEZAR TAŞI NO	39	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	18. ADA	Âh mine'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU	AHMET FERDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1310/1892-93	Olamaz kimseye me'men bu cihân fânî
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Aldatır gösterişî gâfil olan insanı
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (HAMİDİ)	Oldu pâ-mâl-i ecel âkibet Ahmed Ferdi
MALZEME	MERMER	Mâhir ahen-ger idi yokdu anın akrânı
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Oldu evvelce çilingir iken ol fabrikatör
GÖVDE		Böyledir feyz-i bedi'ul-eser-i Rabbânî
Yükseklik	120	Hâriku'l-âde idi akl u zekâsı el-hak
En	33	Eser-i san'atıdır beyyine-i irfânı
Kalınlık	10	Avrupa'da yapılan makinelerin envâ'in
BOYUN		Mâhirâne yapıyordu o zekâvet kânî
Yükseklik	6	Pederi Hacı Hüseyin Usta'dır ol üstâdın
Çevre Ölçüsü	38	Gam ü hasrettedir ihvânı o pir-i fânî
BAŞLIK/TEPELİK		Genç iken oldu verem hastalığıyla bi-mâr
Yükseklik	16	Âh kim olmaz imiş bunda bekâ imkânı
Çevre Ölçüsü	50	1310
		YAZI TÜRÜ
		Celi Sütlüs

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	40	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	18. ADA	Hü
KİME AİT OLDUĞU	KADIZADE AHMED EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	2 CEMAZİYELVEL 1311 / 11 KASIM 1893	Yine devr-i felek aldı cihândan bir melek-rüyu
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Brakdı dillere bir nâr-ı fîrkat etdi mahzûnı
GÖVDE TİPİ	SİLİNDİRİK	Be-nâm olmuşdu Kâdizâdelikle ol velî-haslet
MALZEME	MERMER	Gelince ırcı'ı fermânı teslim eyledi rûhu
ÖLÇÜLER (CM)		Oku bu beyti amin-hân olup seng-i mezârında
GÖVDE		Ola Ma'bud'unun Hacı Ahmed Efendi abd-i makbulu
Yükseklik	125	Ne hoş-ahlâk idi nev-i beşerde misli nâdir
Çevre Ölçüsü	90	Bilenler söylesün Allah için merhûm ve mağfûru
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Rizâ eşkile yazup fevtine târih-i cevherdâr
Silindirik formlu mezar taşının gövdesi, 10 satırlık talik kitabeye zemindir. Serlevhası madalyon içinde verilen mezar taşının tarih kısmı da dekoratif bir çerçeve içinde yansıtılmıştır. Günümüzde bir mezar yerini belirtircesine toprağa gömülmüş olsa da orjinalde sandukalı mezar üzerinde yükselen silindirik formlu şahide tipine uygundur. Yarısı toprak altında olsa da taşın kaidesi, yuvarlak bilezik üzerinde yükselen frontal duruşlu ve dışarıya doğru kıvrılmış akant yapraklarından ibaret süslemeye sahiptir.		Cinâna kıldı bak pervâz Kadizâde nin rûhu
		Sene 1311
		Fî 2 Câ
YAZI TÜRÜ		
		Celî Talik

MEZAR TAŞI NO	41	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-83)	Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	SALİH SALİM EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1311 / 1893-94	Encümen gâh-ı fenâdan nasî oldumsa nihân
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Levh-i kabrimde de nânum olur elbet pinhân
GÖVDE TİPİ	SİLİNDİRİK	Umanm rahmet-i Settâr u Kerîm u Hayy'dan
MALZEME	MERMER	Cürm ü isyânımı da setr ede keff-i mizân
ÖLÇÜLER (CM)		Tirebolu esrâf ve hânedânından
GÖVDE		Hacı Emin Kapudân-zâde
Yükseklik	130	Sâlih Sâlim Efendi'nin
Çevre Ölçüsü	70	rûhuna Fâtiha
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Sene 1311
Silindirik formlu mezar taşının gövdesi, 10 satırlık talik kitabeye zemindir. Günümüzde beton kaideye sabitlenmiş olsa da orjinalde sandukalı mezar üzerinde yükselen silindirik formlu şahide tipine uygundur. Yarısı beton içinde olsa da taşın kaidesi, yuvarlak bilezik üzerinde yükselen frontal duruşlu ve dışarıya doğru kıvrılmış akant yapraklarından ibaret süslemeye sahiptir.		
		YAZI TÜRÜ
		Celî Talik

MEZAR TAŞI NO	42	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-66)	Ah mine'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU	USTAZADE ABDÜLAZİZ EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	7 ZİLKADEVİ 1311 / 12 MAYIS 1894	Versün Allah sabr-ı bî-pâyân Hasan Efendi'ye
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Bâg-ı ümmidinde zirâ oldu bir gonca heder
GÖVDE TİPİ	SİLİNDİRİK	Ya'ni bir ferzend-i nâzik-tînet u meh-tal'ati
MALZEME	MERMER	Ân âğuş-ı türâba düşdü bâ-hûkm-i kader
ÖLÇÜLER (CM)		Kim teessür-yâb-ı ye's olmaz görünce hâkde
GÖVDE		Böyle bir bâg-ı letâfette yetmiş verd-i ter
Yükseklik	140	Rahmet-i Bâri bi-hakk-ı eşk-i çeşm-i ehl-i derd
Çevre Ölçüsü	80	Nâzil olsun kabrine bârân-ves şâm u seher
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		At üç ihlâs ile Cûdî sen dahi târihini
Silindirik gövdeli şahide, 16 satırlık talik kitabeye sahiptir. Günümüzde beton kaideye sabitlenmiş olsa da orjinalde sandukalı mezar üzerinde yükselen silindirik formlu şahide tipine uygundur. Taşın kaidesi, yuvarlak bilezik üzerinde yükselen frontal duruşlu ve dışarıya doğru kıvrılmış akant yapraklarından ibaret süslemeye sahiptir.		Sâha-i kudsi bu sâl Abdülaziz etdi makar
		Fî sene 1311 7 Zilkâ'de
		Ustazâde Attâr Hasan Efendi'nin
		Yirmi iki yaşlarında âzîm-i firdavs olan
		ciğer-pâresi Abdülaziz Efendi rûhuna Fâtiha
		YAZI TÜRÜ
		Celî Talik

MEZAR TAŞI NO	43	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-102)	Mevtül'-âlim ke-mevti'l-âlem
KİME AİT OLDUĞU	KOCAMANZADE MEHMED EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1312/1894-95	Kocaman (zâde) Efendi kim idi
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	İlm ü fazl ile yegâne geçti
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL ÖRFİ DESTARLI KAVUK	Eylemiş merg-i müfâciye hedef
MALZEME	MERMER	Hûkm-i takdir zamâna geçti
ÖLÇÜLER (CM)		Mevt-i âlemle müsâvi fevti
GÖVDE		Sûzîş-i fîrkatî câna geçti
Yükseklik	118	İki noksanla hisâb eyleyicek
En	33	Beyt-i târihi zebâna geçti
Kalınlık	12	Rûhunu şâd ede Rabb-i Mennân
BOYUN		Kocamanzâde cinâna geçti
Yükseklik	7	el-Âlimü'l-fâzî lû'l-âmilü'l-kâmil
Çevre Ölçüsü	44	Hoca Mehmed Efendi nin rûh-ı tayyibelerine
BAŞLIK/TEPELİK		Fâtiha 1312
Yükseklik	15	YAZI TÜRÜ
Çevre Ölçüsü	75	Celî Talik

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	44	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SOL-90)	Huve'l-Hayyul Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	HACI PAŞA	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1312 / 1894-95	Yâ ilâhî mahz-ı lütfunla beni mağfûr kıl
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Yohsa ben ehl-i hatâ olduğuma yok iştibâh
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/ÖRFİ DESTARLI KAVUK	Sûbhesiz hâli kalur yâ Rabbenâ heşt-bihîşt
MALZEME	MERMER	Mâni' olursa eğer kuldân sudûr eden günâh
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Emrine canlar fedâ ettim sığdım lütfuna
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, 12 satıra bölünmüş ve süslü hatlı kitabe kabartılmıştır. Yuvarlak hatlı yüzeyssel bir silme ile çevrelenmiş kitabenin dışında süsleme unsuruna yer verilmemiş ve başlık olarak ilmiye sarığı tercih edilmiştir.	Yok liyâkat adline destim tehi rûyum siyâh
Yükseklik		Sen şefâ'at eyle kurtar yâ Resûlallah beni
En		Rûz-i mahşerde halâyık eyler iken âh vâh
Kalınlık		Merhûm ve mağfûr Hacı Nu'mân-zâde Hacı
BOYUN		Paşa'nın rûhuna lillâhî'l-Fâtîha.
Yükseklik		Sene 1312
Çevre Ölçüsü		YAZI TÜRÜ
BAŞLIK/TEPELİK		Celî Süslü
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		

MEZAR TAŞI NO	45	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	17. ADA	Âh zi-dest-i ecel
KİME AİT OLDUĞU	AHMET HAŞİM EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	RAMAZAN 1312 / ŞUBAT-MART 1895	Bu sâl Hâsim Efendi uçdu adne
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Enis-i Hürlyânım gitti eyvâh
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (HAMİDİ)	On ikisinde gül-zâr-ı cihândan
MALZEME	MERMER	Bu gonçe nev-civânım gitti eyvâh
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Bir elmâs pâresiydi düşdü elden
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 13 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Yuvarlak hatlı yüzeyssel bir silme ile çevrelenmiştir. Kademeli bir şekilde omuzdan itibaren daraltılarak oluşturulan boyun üzerine hamidi kalıplı fes başlık yerleştirilmiştir.	Kırıldı gül-fidânım gitti eyvâh
Yükseklik		Merhûm Hâfız Zühdi Efendi-zâde
En		Hakkı Efendi'nin mahdûmu cennet-mekan
Kalınlık		Ahmed Hâşim Efendi rûhuna Fâtîha
BOYUN		1312 Fi Ramazân
Yükseklik		YAZI TÜRÜ
Çevre Ölçüsü		Celî Talik
BAŞLIK/TEPELİK		
Yükseklik		
Çevre Ölçüsü		

MEZAR TAŞI NO	46	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (ORTA-3)	Âh mine'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU	KAZAZZADE MAHMUD EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	13 ŞEVVAL 1312 / 9 NİSAN 1895	Bir civân-ı nâzenin ettik vedî'amız sana
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Nazh tut..... anı incitme beyt-i türâb
GÖVDE TİPİ	SİLİNDİRİK	Yâda geldikçe yürek cızlar âh ma'sûmün hele
MALZEME	MERMER	Cekdiği her nâle-i süziş fezâ-yı ıztırâb
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Bir ciğer-fersâ veremle geh düşüp geh kalkarak
GÖVDE	Silindirik gövdeli şahide, serlevha kısmı dışında 13 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Günümüzde beton kaideye sabitlenmiş olsa da orijinalde sandukalı mezar üzerinde yükselen silindirik formlu şahide tipine uygundur. Taşın kaidesi, yuvarlak bilezik üzerinde yükselen frontal duruşlu ve dışarıya doğru kıvrılmış akant yapraklarından ibaret süslemeye sahiptir.	Etti âhir on sekizde terk-i dâr-r inkılâb
Yükseklik		Tâ-be-mahşer gırye-bâr oldukça çeşm-i chl-i derd
Çevre Ölçüsü		Nâzil olsun kabrine bârân-ı rahmet bi-hisâb
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Cüdi gel bir Fâtîha bahş et de yaz tarihini
Yükseklik		Eyledi Mahmûd Efendi âlem-i kudse şitâb
Çevre Ölçüsü		Şevval 13 Sene 1312, 21 Mart Sene 1311
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Kazzaz Hacı Süleyman Efendi-zâde Hacı İbrahim
Yükseklik		Efendi'nin ciğer-pâresi Mahmûd Efendi rûhuna Fâtîha
Çevre Ölçüsü		YAZI TÜRÜ
		Celî Talik

MEZAR TAŞI NO	47	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	18. ADA	Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	HACIOĞLU HAFİZ ŞÜKRÜ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	1313/1895-96	Gel muradım üzre ey sahib-kemal
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Nev-civanlar ölmesinden ibret al
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DIKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (HAMİDİ)	Hakk'a verdim canım Cum'a günû
MALZEME	MERMER	Meskenim kılusun Hudâ dârü'l-Huld
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Aglayıp feryad edüp söyler peder
GÖVDE	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, yatay satırlar halinde düzenlenmiş ve 14 satırlık süslü kitabe kabartılmıştır. Yuvarlak hatlı yüzeyssel bir bordür ile çevrelenmiş ve bordür içi yapraklarla hareketlendirilmiştir. Kademeli bir şekilde omuzdan itibaren daraltılan boyun ve omuz kısmı süslemeye zemin edilmiş ve ortada fiyonk ve bu fiyonktan kenarlara doğru yayılan gül ve yapraklarla bezenmiş, hamidi fes ile sonlandırılmıştır.	Ah Şükrü kametim kıldın hilal
Yükseklik		Kulluk et Allah'a bul kalb-i selim
En		Menfâ'at vermez sana evlâd u mâl
Kalınlık		Kasr-ı zâkir oldu Rüşdi târihi
BOYUN		Hak sana rûzi kula kasr-ı visâl
Yükseklik		Hacıoğlu Hâfız Şükrü Efendi'nin
Çevre Ölçüsü		rûhuna Fâtîha
BAŞLIK/TEPELİK		Sene 1311 Fi 2 Ca
Yükseklik		YAZI TÜRÜ
Çevre Ölçüsü		Celî Süslü

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sülüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO		48	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER		ORTA KORİDOR (SOL-120)	Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU		UZUN MEHMED	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)		1313 / 1895-96	Beni kıl mağfîret ey Rabb-ı Yezdân
ŞAHİDE TİPİ		BAŞUCU ŞAHİDESİ	Bi-hakk-ı arş-ı a'zam nûr-ı Kur'ân
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ		DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/DARDAĞAN	Gelüp kabrim ziyâret eden ihvân
MALZEME		MERMER	Ede rûhuma bir Fâtîha ihsân
ÖLÇÜLER (CM)		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	el-Hâcî Horoz'un yeğeni
GÖVDE			merhûm Tabak Uzun
Yükseklik	115	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, 9 satırlık sülûs kitabeye sahiptir. Boyun üzerine dardağan başlık yerleştirilmiştir.	Mehmed'in rûhuna
En	29		Fâtîha, Sene 1313.
Kalınlık	10		
BOYUN			
Yükseklik	8		
Çevre Ölçüsü	44		
BAŞLIK/TEPELİK			
Yükseklik	21		
Çevre Ölçüsü	82		
			Celî Sülûs

MEZAR TAŞI NO		49		SERLEVHA	
BULUNDUĞU YER		ORTA KORİDÖR (SAĞ-70)		Hüve'l hayyûn lâ yemût	
KİME AİT OLDUĞU		MAHMUD EFENDİ		KİTÂBE	
TARİHİ (H/M)		1314 / 1896-97		Ârifân el-hak fenâ-yı dehri tasvir eyleyüp	
ŞAHİDE TİPİ		BAŞUCU ŞAHİDESİ		Hoş demişler küllü mâ-fî'l-kevni zıllun ev hayâl	
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ		DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (HAMİDİ)		İşte askerlikle kırkbeş yıl devlete hizmet eden	
MALZEME		MERMER		Binbaşî Hacı Mahmûd Efendi var iken buldu zevâl	
ÖLÇÜLER (CM)		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Kendisi bir yerde ehl-i beyti bir yerde idi	
GÖVDE				Son zamanda mülâki oldu kıldı irtihâl	
Yükseklik	137			Sâdik-ı devlet idi dervîş-i hoş-meşreb idi	
En	33	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, yatay satırlar halinde düzenlenmiş ve 15 satırlık talik kitabe kabartılmıştır. Yuvarlak hatlı yüzeyel bir bordür ile çevrelenmiş ve bordür içi yapıtlarla hareketlendirilmiştir. Şahide hamidi kalıplı fes başlık ile taçlandırılmıştır.	Afv ede var ise de cürmü Hudâ-yı Zül'-Celâl		
Kalınlık	12		Geldi bir yâr-ı vefâdârı dedi târihini		
BOYUN			Binbaşî Mahmûd Efendi eyledi hayf intikâl		
Yükseklik	7		Dördüncü Ordu-yı hümâyûna mensûb elli dokuzuncu		
Çevre Ölçüsü	40		alayının ikinci Paşkale (?) redif taburunun binbaşısı		
BAŞLIK/TEPELİK			el-Hac Mahmûd Efendi'nin rûhuna rizâen lillâhî'l-Fâtîha		
Yükseklik	17		Sene 1314		
Çevre Ölçüsü	62		YAZI TÜRÜ		
			Celî Talik		

MEZAR TAŞI NO	50		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-104)		Âh zi-dest-i ecel
KİME AİT OLDUĞU	HAMAMİZADE OSMAN EFENDİ		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	TEMMUZ 1312 / 4 SAFER 1314 / 15 TEMMUZ 1899		Akça-âbâd Kazâsı'ndaki
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ		sayfiyesine giderken esnâ-yı
GÖVDE TİPİ	SİLİNDİRİK		râhda füc'eten irtihâl-i dâr-ı bekâ
MALZEME	MERMER		eden Hammâmizâde Osmân
ÖLÇÜLER (CM)			Efendi'nin rûhuna lillâhî'l-Fâtîha
GÖVDE			Fî 4 Saferi'l-hayr (1314)
Yükseklik	116		Fî 3 Temmuz (1312)
Çevre Ölçüsü	69		
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ			
Silindirik formlu mezar taşının gövdesi, 10 satırlık talik kitabe zemindir. Günümtüzde beton kaideye sabitlenmiş olsa da orjinalde sandukalı mezar üzerinde yükselen silindirik formlu şahide tipine uygundur. Yarısi beton içinde olsa da taşın kaidesi, yuvarlak bilezik üzerinde yükselen frontal duruşu ve dışarıya doğru kıvrılmış akant yapraklarından ibaret süslemeye sahiptir.			
YAZI TÜRÜ			
Celi Talik			

MEZAR TAŞI NO	51		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDÖR (SOL-24)		Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU	TUZCUZADE MEHMED AĞA		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	6 ŞEVVAL 1314 / 10 MART 1897		Dünyâya her gelen gidiyor, kimse kalmıyyor
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ		Fânilerin firâkı hazin ü elimdir
GÖVDE TİPİ	SİLİNDİRİK		Büşrâ o merd-i mü'min-i Hâlık-şinâsa kim
MALZEME	MERMER		Dünyâya râğbet etmedi kalbî selimdir
ÖLÇÜLER (CM)			Eşrâf-ı beldeden Hacı Mehmed Ağa'yı da
GÖVDE			Aldı götürdü mevt-i tabi-i amimdir
Yükseklik	157		Ahlâkı hâli hoş idi bu Tuzcuzâde'nin
Çevre Ölçüsü	88	Şâyân-ı lütf u rahmet idi Hak Kerim'dir	
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Üç yıl kadar esir-i firâş oldu çâresiz	
Silindirik formlu mezar taşının gövdesi, 10 satırlık talik kitabe zemindir. Günümüzde beton kaideye sabitlenmiş olsa da orijinalde sandukalı mezar üzerinde yükselen silindirik formlu şahide tipine uygundur. Yarısi beton içinde olsa da taşın kaidesi, yuvarlak bilezik üzerinde yükselen frontal duruşlu ve dışarıya doğru kıvrılmış akant yapraklarından ibaret süslemeye sahiptir.		Mevtin devâsı çâre-i def-i adimdir	
		Sabr etti bunca mihnete ol pir-i muhterem	
		Şimdi makâmı dâr-ı safa-yı na'imdir	
		İlhâm olundu kalbe şu tarih-i cevheri	
		Rûh-ı lâtîfi bâi-ı bekâda mukimdir	
		Sene 1314	
		Fi 6 Şevval	
		YAZI TÜRÜ	
		Celî Talik	

Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

MEZAR TAŞI NO	52	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	ORTA KORİDOR (SAĞ-119)	Âh mine'l-mevt
KİME ÂİT OLDUĞU	HÜSEYİN EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	14 MART 1313 / 26 MART 1897	An-asl Kayserili olup Trabzon'da
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	âram-sâz, Nizâmiyye yirmi yedinci alayın
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES (AZİZİ)	üçüncü taburun tabibi iken
MALZEME	MERMER	bu kere eccl-i mev'ûduyla vefât eden
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Monla Feyzi oğullarından Hüseyin Efendi'nin
GÖVDE		rûhuna el-Fâtîha
Yükseklik	104	Sene, 1313
En	32	14 Mart
Kalınlık	10	
BOYUN		
Yükseklik	7	
Çevre Ölçüsü	40	
BAŞLIK/TEPELİK		
Yükseklik	14	
Çevre Ölçüsü	65	

MEZAR TAŞI NO	53	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	DOĞU DUVAR ÖNÜ (ORTA-1)	KIRIK
KİME ÂİT OLDUĞU	KAZAZZADE HAFİZ SÜLEYMAN	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	6 RAMAZAN 1315 / 29 OCAK 1898	
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	
GÖVDE TİPİ	SİLİNDİRİK	
MALZEME	MERMER	
ÖLÇÜLER (CM)		
GÖVDE		
Yükseklik	104	
Çevre Ölçüsü	80	
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		
Silindirik gövdeli şahidenin üst bölümü kırılmıştır ve günümüzde son 8 satırlık sülüs kitabesi mevcuttur. Şu anda beton kaideye sabitlenmiş olsa da orijinalde sandukalı mezar üzerinde yükselen silindirik formlu şahide tipine uygundur. Taşın kaidesi, yuvarlak bilezik üzerinde yükselen frontal duruşlu ve dışarıya doğru kıvrılmış akant yapraklarından ibaret süslemeye sahiptir.		Cümleten olsak sezâdir sine-zen mâtem-güzin Versin Allah sabr-ı bi-pâyân meğer bâkilere Lâf ile merhem-pezir olmaz bu zahm-r âteşin Cudi bir tarih-i diğer sebtine hâcet mi var "Gufrâ leh" sâlinde etmiş azm-i firdevs-i berin Kazzâz Hacı İbrahim Efendi'nin yirmi beş yaşlarında müteverrimen azm-i cinân eyleyen ciğer-pâre-i edibi Hâfîz Süleyman Efendi rûhuna el-Fâtîha Sene 1315 6 Ramazan Cuma
YAZI TÜRÜ		Celi Sülüs

MEZAR TAŞI NO	54	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	14. ADA	Yâ Bâki
KİME ÂİT OLDUĞU	YUNUSZADE MUSTAFA EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	7 MUHARREM 1316 / 28 MAYIS 1898	Hayâta iğtirâr etme yeter makber sana ibret
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Tefekkür eylesen zâir zuhûr-endâz olur hayret
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ	DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMALÖRFİ DESTARLI KAVUK	Gözün aç, aklını al başına aldanna dünyâya
MALZEME	MERMER	Bekâ mülkündeki erzâkını tahsile kıl himmet
ÖLÇÜLER (CM)	FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ	Kemâl-i ilmini tasdik ederdî cümle akrân
GÖVDE		Kelâmından hemise ahz-i feyz eyler idi ümmet
Yükseklik	125	Memâtî âlimin bi-şek müsâvi mevt-i âleme
En	30	Oluş mazhar hadisin sırrına kesb eyledi rifat
Kalınlık	8	Yine emr-i eccl takdim u te'hîr etmedi vaktin
BOYUN		Nidâ-yı el-vedâ' gösterdi Yunuszâde'ye firkat
Yükseklik	6	Muharrem idi bin üç yüz on altı sâli-Hicrî
Çevre Ölçüsü	40	Denildi Hacı Mustafa Efendi eyledi nhlet
BAŞLIK/TEPELİK		1316 Fi 7 M
Yükseklik	15	YAZI TÜRÜ
Çevre Ölçüsü	74	Celi Talik

MEZAR TAŞI NO	55	SERLEVHA
BULUNDUĞU YER	13. ADA	Âh mine'l-mevt
KİME ÂİT OLDUĞU	KAVAKLIZADE TEVFIK EFENDİ	KİTÂBE
TARİHİ (H/M)	10 ŞABAN 1316 / 24 ARALIK 1898	Nâgehân bād-i eccl esdi nihâl-i ömrüne
ŞAHİDE TİPİ	BAŞUCU ŞAHİDESİ	Genç iken kıldı Kavaklızâde'yi vakf-i mihen
GÖVDE TİPİ	SİLİNDİRİK	Kıldı tam askerliğin Bahriyyede Tersânede
MALZEME	MERMER	Sâdıkâne hizmetiyle olmuş idi ser-dümen
ÖLÇÜLER (CM)		Sa'y ile himmetle hüsn-i hulkla mümtâz idi
GÖVDE		Dâimâ akrânı içinde dururdu şüh u şen
Yükseklik	90	Eyledi bir dâ-i mübremle şehiden irtihâl
Çevre Ölçüsü	66	Var ise taksiri afv ede Hudâ-yı zîl-minen
FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Eşk-rîz-i hüzn olur tarihime Hâfîz cihân
Silindirik gövdeli şahidenin üst bölümü kırılmıştır ve günümüzde son 8 satırlık sülüs kitabesi mevcuttur. Şu anda beton kaideye sabitlenmiş olsa da orijinalde sandukalı mezar üzerinde yükselen silindirik formlu şahide tipine uygundur. Taşın kaidesi, yuvarlak bilezik üzerinde yükselen frontal duruşlu ve dışarıya doğru kıvrılmış akant yapraklarından ibaret süslemeye sahiptir.		Rahl-i cennet eyledi Tefvîk Efendi genç iken
		Kavaklızâde Hacı Süleyman Efendi'nin mahdûmu
		Yirmi yedi yaşında irtihâl-i dâr-ı Na'im eden Tefvîk
		Efendi'nin rûhuna rizâen lillâhî'l-Fâtîha
		Sene 1316 Fi 10 Şaban
		YAZI TÜRÜ
		Celi Sülüs

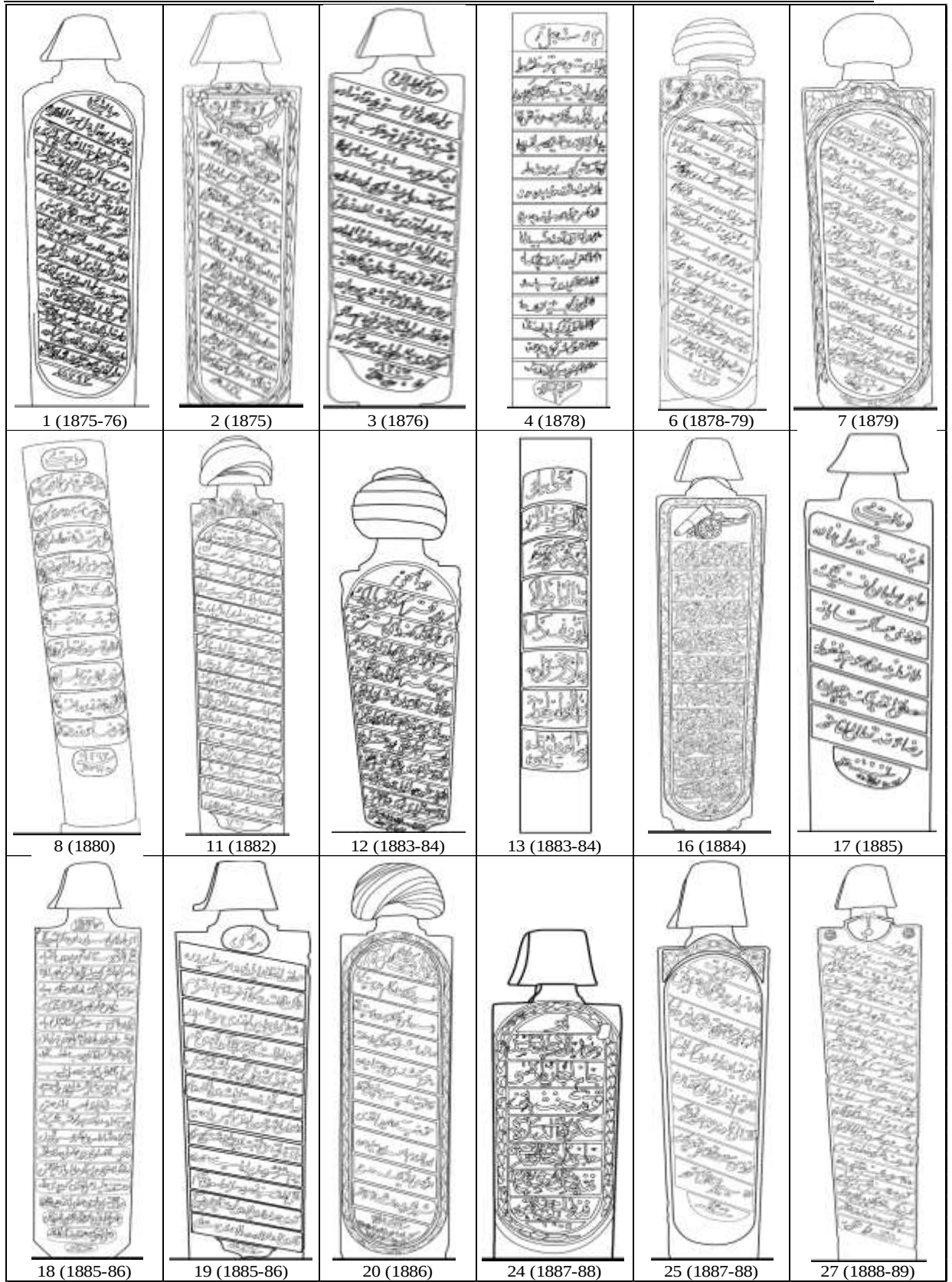
Raziye Çiğdem ÖNAL Trabzon Sütlüklü Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları-IV (1875-1899)

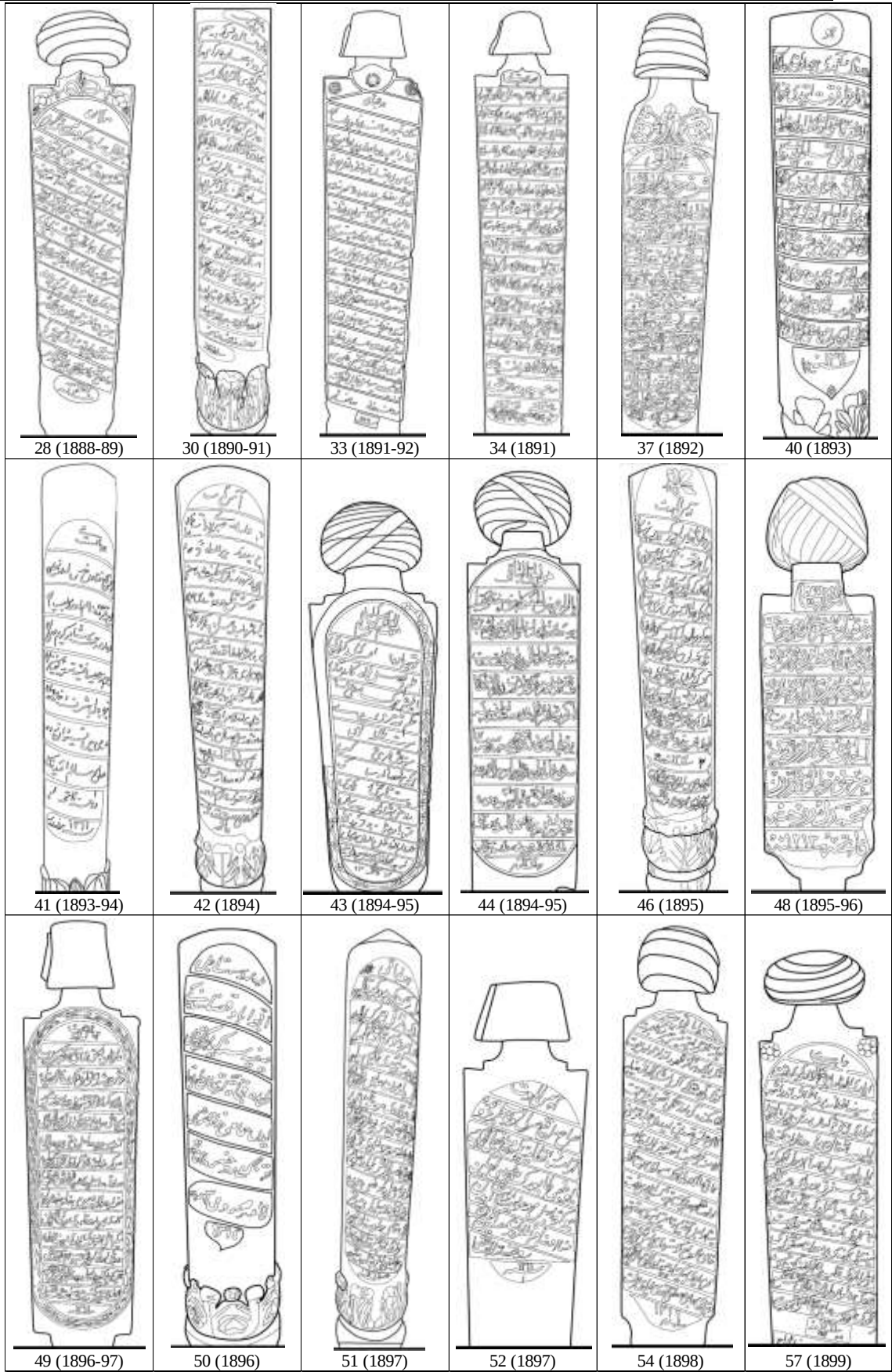
MEZAR TAŞI NO		56		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER		DOĞU DUVAR ÖNÜ (SOL)		Âh mine'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU		KURTOĞLU OSMAN USTA		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)		1316/1898-99		Merhûm ve mağfûr
ŞAHİDE TİPİ		BAŞUCU ŞAHİDESİ		el-muhtâc ilâ rahmeti
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ		DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/FES		Rabbihî'l-Gafûr Torul
MALZEME		MERMER		Kazâsinin Herak
ÖLÇÜLER (CM)		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		karyesinde Kurtoglu
GÖVDE				Emin Ağâ'nın mahdumu
Yükseklik	62	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, mezarlıktaki diğer taşlardan farklıdır. Sülûs hatlı 9 satırlık kitabesi mermer bir plakaya kazınmış, bu plakanın etrafı beton malzeme ile çevrelenmiştir. Başlık ve boyun kısmı kırıktır.		Osman Usta rûhuna
En	24		Fâtîha, 1316	
Kalınlık	12			
BOYUN				
Yükseklik	?			
Çevre Ölçüsü	?			
BAŞLIK/TEPELİK				
Yükseklik	?			
Çevre Ölçüsü	?			
			YAZI TÜRÜ	
			Celî Sülûs	

MEZAR TAŞI NO		57		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER		33.ADA		Huve'l Bâkî
KİME AİT OLDUĞU		HATTAT EFENDİ		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)		10 ZİLHİCCE 1316 / 21 NİSAN 1899		Eyledi ilkâ Hacı Hattât Efendî âkıbet
ŞAHİDE TİPİ		BAŞUCU ŞAHİDESİ		Sine-i ahlâfa bir dâğ-ı eşed-ender-eşed
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ		DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/ÖRFİ DESTARLI KAVUK		Oldu ya'nî nâgehân medfen-güzin-i inzivâ
MALZEME		MERMER		Eyleyüp iştiğâl-i dehr-i bi-vefadan kef-i yed
ÖLÇÜLER (CM)		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Eyle Yâ Rab sen o hem-nâm-ı Resûl-i ekremin
GÖVDE				Ruhunu müstağrak-ı deryâ-yı rahmet tâ ebed
Yükseklik	115			Merd idi sâlih idi bir tâcir-i munsîf idi
En	32		Tam idi kendinde hakkâniyyet-i dâd ü sitad	
Kalınlık	8		Sine-i bi-kinesi bir ma'de-i safvet idi	
BOYUN		Yuvarlak hatlı yüzeyssel bir silme ile çevrelenmiş ve silme dışında kalan omuz kısmına sağda ve solda birer tane olmak üzere rozet çiçek (gül) kabartılmıştır.	Uğramazdı kalb-i bi-âğrâzına kin ü hased	
Yükseklik	6	Boyun üzerine yerleştirilen serpuş, örfi destarlı ulema sarığıdır.	Cudî Ridvân eylesün târihini nakş-i zamir	
Çevre Ölçüsti	38		Aldı firdavs'e Hacı Hattât'ını Rabb-i Ehad	
BAŞLIK/TEPELİK			Sene 1316	
Yükseklik	11		YAZI TÜRÜ	
Çevre Ölçüsti	80		Celî Talik	

MEZAR TAŞI NO		58		SERLEVHA
BULUNDUĞU YER		16. ADA		Âh mine'l-mevt
KİME AİT OLDUĞU		HAMARATZADE MUSTAFA EFENDİ		KİTÂBE
TARİHİ (H/M)		1 ŞABAN 1317 / 5 ARALIK 1899		Bezm-i inşâ ünsümüzden âh eksildi yine
ŞAHİDE TİPİ		BAŞUCU ŞAHİDESİ		Bir enis-i sohbet-efzâ bir muhibb-i muhterem
GÖVDE/BAŞLIK TİPİ		DİKEY DİKDÖRTGEN PRİZMAL/ÖRFİ DESTARLI KAVUK		Ya'nî Hâmrâtzâde Hacı Mustafa'yı nâgehân
MALZEME		MERMER		Aldı gül-zâr-ı naime Hazret-i Mevlâ'n-nî'am
ÖLÇÜLER (CM)		FORM VE SÜSLEME ÖZELLİKLERİ		Hoş-likâ şîrin-zebân âbid metin bir zât idi
GÖVDE				Nûr-veş rahşân idi vechinde âsâr-ı kerem
Yükseklik	90			Silk-i debbâğide servet-dâr bir tâcir idi
En	34	Dikey dikdörtgen formlu mezar taşının gövdesi, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru eğimli olacak şekilde 14 satıra bölünmüş ve talik hatlı kitabe kabartılmıştır. Yuvarlak hatlı yüzeysef bir silme ile çevrelenmiş ve silme dışında kalan omuz kısmına uçları volütülü C kıvrımları yerleştirilmiştir. Boyun üzerine yerleştirilen serpuş, ulema sarığıdır.	Dinç ammâ hemân basmışdı heftâda kadem	
Kalınlık	8		Duhterânın mazhar-ı sabr-ı cemil etsün Hudâ	
BOYUN			Hûriyânla kendisi oldukça hem-dem hem-hıram	
Yükseklik	6		Zabt içün ey Cûdî mağfûrun lehin târihini	
Çevre Ölçüsü	37		Yazdı lafz-ı (el-Gaflr) u kilik müstesnâ rakam	
BAŞLIK/TEPELİK			Sene 1317 Fî 1 Şa'bân	
Yükseklik	15		YAZI TÜRÜ	
Çevre Ölçüsü	70		Celî Talik	

Tablo 1. Sütlüklü Kent Mezarlığında Bulunan 19. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları Cephe Çizimleri

Değerlendirme

Sülüklü Mezarlığı'nda 19. Yüzyılın son çeyreğine ait taşlar, Osmanlı Devleti'nin mezar taşı geleneğine uygun özellikler göstermesi açısından önemlidir. Devletin önemli liman kentlerinden biri olan Trabzon, devletin sanatsal detaylarını sıkı sıkıya takip etmiş taşra kentlerinden biridir. Bu çalışma kapsamında değerlendirilen 1875-1899 yılları arasında yapılmış olan 58 mezar taşının malzemesi mermerdir ve tamamında yontma ve oyma-kabartma teknikleri kullanılarak meydana getirilmiştir. Mezarların başucuna dikilen şahideler, form açısından incelendiğinde, 13'ünün (4, 8, 13, 30, 32, 40, 41, 42, 46, 50, 51, 53, 55) silindirik formlu diğerlerinin düşey/dikey dikdörtgen prizmal gövdeye sahip olduğu tespit edilmiştir. Mezarlıkta bulunan mezar taşları genel olarak değerlendirildiğinde 19. Yüzyılın ilk çeyreğinde hiç karşılaşılmayan silindirik form, ikinci çeyrekte görülmeye başlamış, üçüncü çeyrekte ve son çeyrekte sayıları artarak kullanılmaya devam edilmişse de genel oranı dikdörtgen prizmal taşların karşısında yüzde 10'un altında kalmıştır. Osmanlı mezar taşı geleneğine sıkı sıkıya bağlılığın devam ettirildiği Trabzon'da yapıyı diğerine nazaran daha zor olan silindirik gövdeli mezar taşlarının özellikle sandukalı mezarların taş tipi olduğu yapılan tespitler arasındadır.

Başlık tiplerinin çeşitlendirildiği görülen taşlardan silindirik gövdeye sahip olanların başlıklarının olmamasının yanı sıra şahidelerin 5'inin de (15, 22, 31, 36, 56) üstten kırılması sebebiyle başlık tipleri hakkında bilgi edinilememiştir. Sarık, ya da fes tipi serpuşlarla taçlandırılmış diğer taşlar irdelendiğinde en yoğun kullanımın fes olduğu görülmektedir. Sultan II. Mahmud (1808-1839) zamanında Osmanlı toplumunun kılık kıyafetinin ayrılmaz parçalarından biri haline gelen fes, Sultan Abdülmecid (1839-1861), Sultan Abdülaziz (1861-1876), V. Murad (1876) ve Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) döneminde de şekil değiştirerek kullanılmaya devam etmiştir. Mahmudi, Mecidi, Azizi ve Hamidi fes olarak literatüre geçen bu fesler, payitaht İstanbul'da ki kullanımı ile beraber Anadolu coğrafyasına da hızlıca yayılmış ve mezar taşlarında geniş bir kullanım alanı bulmuştur. II. Mahmud devrinde üst kısmı daha geniş ya da alt bölümü ile eşit genişlikte olan fes tasarımı, padişahların istekleri doğrultusunda değişikliğe uğramış; Abdülmecid döneminde küçülmeye başlayarak (mecidiye kalıp); Abdülaziz döneminde (aziziye kalıp) daha da yayvanlaştırılmıştır, II. Abdülhamid döneminde ise daha dik bir fes (hamidiye kalıp) tercih edilmiştir⁸ ve bu gerçek görüntüleri Osmanlı sanatçıları tarafından aynı özelliklerle mezar taşlarına da aktarılmıştır (G. 5).

Görsel 5. Osmanlı mezar taşlarında kullanılan fes tipleri (Mahmudi/Mecidi, Azizi, Hamidi)

İncelenen mezar taşlarından 8'inde azizi kalıplı fes (1, 2, 3, 9, 16, 17, 34, 52), 12'sinde hamidi fes (14, 18, 19, 23, 24, 25, 27, 33, 39, 45, 47, 49) kullanılmışken 2'sinde (26, 37) sarıklı fes kullanılmıştır. 18. ve 19. Yüzyıllarda Osmanlı toplumunda müftü, imam ve hafızlar gibi ilmiye ve ulema sınıfına mensup kişilerin sıklıkla kullandığı⁹ örfi destarlı kavuk konu kapsamındaki mezar taşlarında görülen diğer serpuş türleridir. Çapraz destarlı ilmiye sarık formu 6 mezar taşında (5, 7, 10, 20, 43, 44), ulema sınıfı tarafından kullanılan düz sarık formu ise 11 mezar taşında (6, 11, 12, 21, 28, 29, 35, 38, 54, 57, 58) bulunmaktadır. 19. Yüzyılın son çeyreğine ait

⁸ Hülya Tezcan, "Fes", *İslam Ansiklopedisi*, 12, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995), 415.

⁹ Halit Çal, "Türklerde Mezar – Mezar Taşları," *Aile Yazıları*, 8, (Ankara: TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, 2015), 312.

olan mezar taşlarından sadece 1896 tarihli Uzun Mehmed'e ait şahidede, dardağan başlık kullanılmıştır (G.6, G.7, G.8).

Görsel 6. Serpuş/Başlık Tipleri (Fes ve Sarıklı Fes)

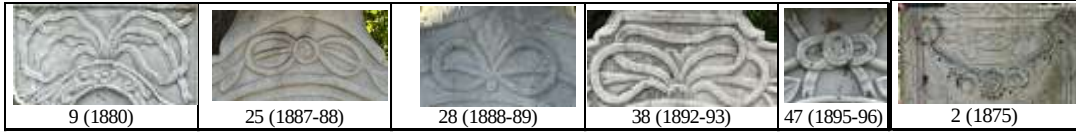
Görsel 7. Serpuş/Başlık Tipleri (İlmiye Sarığı)

Görsel 8. Serpuş/Başlık Tipleri (Ulema Sarığı ve Dardağan)

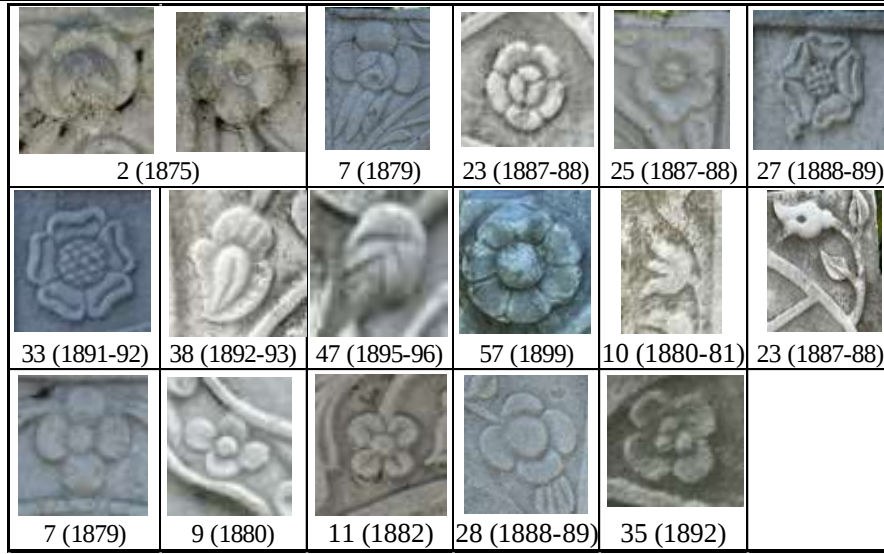
Sütlüklü Mezarlığı'ndaki 19. Yüzyıl erkek mezar taşlarının serpuş tipleri dönemsel olarak farklılaşmaktadır. Yüzyılın ilk çeyreğinde kullanımı yaygın olan katibi kavuğun 1834 yılında son kez kullanıldığı, yine ilk çeyrekte kullanım oranı yüksek olan dardağan ve serdengeçti başlığın ilk çeyrekten sonra terkedildiği dikkati çekmektedir ki; yeniçeri mezar taşlarında bir alt tip olarak kullanılan dardağan ve serdengeçtinin 1826 yılında ocağın lağvedilmesinden sonra başlık olarak da kullanılmaması normal bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk çeyrekte birer örnekte karşımıza çıkan ilmiye ve ulema sarığının yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren sıklıkla kullanıldığı, yüzyılın sonlarına doğru azaldığı görülmektedir. Bu sarık tiplerinin azalması II. Mahmud'un fes kullanımını önceleyen kıyafet devrimiyle doğru orantılı olarak ilerlemiştir. Yüzyılın ikinci çeyreğinde yoğun olarak kullanılan mahmudi fes tipi, yüzyılın ikinci yarısında yerini yoğunluğu Azizi kalıp olmak üzere diğer fes kalıplarına bırakmıştır. Dönemsel olarak Osmanlı toplumundaki yaşanan sosyal ve siyasi değişiklikler eş zamanlı olarak mezar taşlarına da yansıtılmış ve sanatın gerçek yaşamdan beslendiği gerçeği açığa çıkarılmıştır.

Batılılaşma ile beraber değişen Osmanlı sanat ortamı mezar taşlarının süsleme unsurlarında da etkili olmuştur. Klasik dönem mezar taşlarına oranla bezeme unsurlarının yoğunlaştığı ve bitkisel karakterli motiflerin gerek tepelik süslemelerinde gerekse gövde süslemelerinde kullanılmaya başladığı görülmektedir. Kadın mezar taşlarına oranla daha az süslemeli olan erkek mezar taşları da bu dönemde ölüm, ebedi hayat, cennet gibi unsurların sembolizmine işaret eden bir takım sembolik süslemelere zemin olmuştur. İncelenen mezar taşlarında Osmanlı sanatında Ampir üslup ile beraber kullanımı yaygınlaşan fiyonk 5 mezar taşında (9, 25, 28, 38, 47), girland ise 1875 tarihli 1 mezar taşında (2) görülmektedir (**G.9, G.10**). Mezarlıktaki taşlara yüzyılın ikinci çeyreğinde dahil edilen fiyonk motifi, yüzyılın sonlarına kadar azalarak da olsa kullanılmaya devam etmiş motifler arasındadır.

Görsel 9-10. Süsleme Unsurları (Fiyonk ve girland)

Batılılaşma ile beraber daha natüralist kullanımlarla ön plana çıkan çiçek motifleri mezar taşlarında sevilerek kullanılmış diğer öğeler arasındadır. Sütlüklü Mezarlığı'ndaki 19. Yüzyılın son çeyreğine ait mezar taşlarında çiçek motiflerinden gül 9 mezar taşında (2, 7, 23, 25, 27, 33, 38, 47, 57), mine çiçeği 5 mezar taşında (7, 9, 11, 28, 35) ve lale 2 mezar taşında (10, 23) görülmektedir (**G.11**). Yüzyılın ilk çeyreğinde süsleme unsurlarında en çok kullanılan gül motifinin ilerleyen süreçlerde kullanımı azalmış ve lale, mine, papatya gibi diğer çiçek türlerinin kullanılması ile motif repertuarında bir çeşitliliğe gidilmiştir.

Görsel 11. Süsleme Unsurları (Çiçek motifler)

Batılılaşma döneminin önemli bir süsleme ögesi olan akant yaprağı, mezarlıkta bulunan mezar taşlarında süreklilik arz eden bir kullanımla karşımıza çıkmaktadır. Son çeyrekte 13 mezar taşında (2, 6, 10, 11, 30, 37, 40, 41, 42, 46, 50, 51, 53) hem yüzey süslemesi olarak hem de silindirik mezar taşlarında kaide süslemesi olarak tercih edilen (G. 12) akant, sanatın dönemsel üslup farklılıkları sebebiyle başlangıçtaki yüzeysel ve kabuksu formunu, yıllar ilerledikçe frontal duruşlu ve yüzeyden fıskıran plastik etkisi yüksek üç boyutlu kullanıma bırakmıştır ve Osmanlı sanatçıların değişime açıklığını vurgulayacak kaliteye evrilmiştir.

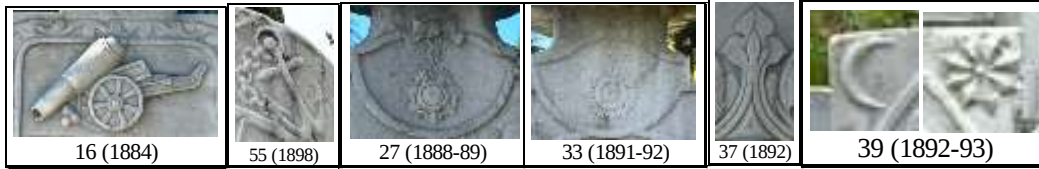
Görsel 12. Süsleme Unsurları (Akant)

Osmanlı süsleme sanatında Batılılaşma ile beraber kullanımı yaygınlaşan S kıvrımları çalışma kapsamına alınan mezar taşlarında da görülmektedir. S kıvrımlarında 19. Yüzyılın ortasına doğru ilerlerken nokta ya da inci taneleri ile boğumlanan ve sonsuzluk prensibi dahilinde akıp giden bir kullanım şekli belirleşken, ikinci yarısında yaprak sırtlı kıvrımlar şeklinde kullanılmıştır. 1875 ile 1899 yılları arasındaki taşlarda da bu kullanımıyla 9 mezar taşında (2, 5, 7, 16, 20, 21, 32, 38, 39) kitabeyi çevreleyen bordür kuşaklarında tercih edilmiştir (G.13).

Görsel 13. Süsleme Unsurları (S-C Kıvrımları)

Bitkisel ve geometrik süslemelerin dışında nesneli süslemelere de yer verildiği görülen mezar taşlarında kişilerin mesleklerine dair ipucu veren motifler görülmektedir. Mesleği kitabesinde Trabzon Kalesi topçu kaymakamı olarak geçen Salih Bey'in mezar taşında (16) top arabası, askerliğini bahriyeli olarak yapan ve dümen başına geçen Kavaklızade Tevfik Bey'in mezar taşında da (55) çapa motifi kabartılmıştır (G.14, G.15). Ayrıca Osmanlı devlet yönetiminin Abdülmecid ve sonrasında bir gelenek olarak devam ettirdiği kişilere takdim edilen nişanlar mezar taşlarına da yansımıştır ve taşradan bu taltife layık görülen, Miralay Selim Bey (27) ve Binbaşı Halil Efendi'nin mezar taşında Mecidi nişanlar, şahidenin boynundan aşağıya sarkar pozisyonunda kabartılmıştır (G.16). Ayrıca birer mezar taşında olmak üzere rumi-palmet ve ay-yıldız motifleri kullanılmıştır. Rumi ve palmet motifi (37), kitabenin üzerinde bir tepelik şeklinde resmedilmişken ay ve yıldız motifi (39) sağ ve sol omuzda kabartılmıştır (G.17, G.18).

Görsel 14-18. Süsleme Unsurları (Top arabası - Çapa – Mecidi Nişan - Rumi/Palmet – Ay/Yıldız)

Türk-İslam sanatında başlı başına bir süsleme türüne işaret eden yazı, süsleme açısından değerlendirilecek diğer bir unsurdur. Dönemsel olarak tercihler açısından değişikliklerin görüldüğü kitabe yazılarından 12'si (13, 16, 22, 24, 37, 39, 44, 47, 48, 53, 55, 56) cel-î sülüs hatla yazılmışken diğerleri cel-î talik karakter taşımaktadır. 19. Yüzyılın ilk çeyreğinde Sülüklü Mezarlığı'ndaki mezar taşlarında sülüs yazı tipinin daha yoğun, ikinci çeyrekte sülüs ve talik karakterli yazı türünün birbirine yakın oranlarda tercih edildiği görülmektedir. Yüzyılın ikinci yarısında ise talik hatlı karakterlerin sülüse oranla daha fazla tercih edildiği tespit edilmiştir. Mezar taşlarında kitabeleri taşla hak eden ustaların izini sürebilmek oldukça zordur. Yüzyılın ilk yarısında hiçbir isme rastlanmadığı, ikinci çeyrekte bir, üçüncü çeyrekte de iki isimle karşılaşılan Sülüklü Mezarlığı'ndaki mezar taşlarında, yüzyılın son çeyreğine ait taşlarda üç isim tespit edilebilmiştir. 1878 tarihinde vefat eden Hatuniye Medresesi'nin müderrisi Süleyman Zühdi Efendi'nin mezar taşı (5) kitabesini **hattat Aziz**, 1886 yılında vefat eden ve aynı medresenin diğer bir müderrisi olan Ziyaeddin Efendi'nin mezar taşı (20) kitabesini ise bizzat ölenin oğlu **Ahmed Mahir** ve Miralay Selim Bey'in mezar taşı (27) kitabesi Ermeni Kegorg tarafından taşla hak edilmiş ve kişiler bu bilgileri kitabenin sonunda belirtmişlerdir. Hattat bilgileri ile benzer şekilde ilerleyen şair isimleri de yüzyıl içerisinde artarak devam etmiştir. İlk çeyrekte bir, ikinci çeyrekte beş, üçüncü çeyrekte onbir ismin belirlendiği taşlardan yüzyılın son çeyreğine ait

olanlarda on beş isim tespit edilmiştir. Ölüm tarihleri 1884 ile 1899 yılları arasında vefat eden 8 kişiye ait mezar taşının (11, 12, 14, 42, 46, 53, 57, 58) manzumeleri Trabzon’lu şair **İbrahim Cudi**, 1885 ile 1898 yılları arasında ölen 6 kişinin mezar taşı manzumelerini (18, 27, 30, 33, 38, 55) **Tayyibzade Hafız Mehmed Zühdi** yazmıştır. 1885, 1887 ve 1888 yıllarında vefat eden 3 kişinin (19, 23, 28) manzumelerini **Ziya**, 2 taşın (2, 5) manzumesini **Ziver**, 2 mezar taşının (6, 9) manzumesi ise şair **Emin Hilmi** tarafından yazılmıştır. Sadece birer mezar taşında (3, 4, 7, 31, 40, 47) adı geçen şair isimleri ise sırasıyla **Sami**, **Şevki**, **Saib**, **Ramis**, **Rıza** ve **Rüşdi**’dir. Şairlerin dışında 3 mezar taşında da özel uygulamalar karşımıza çıkmaktadır ki; Kocamazade Mehmed Efendi’nin mezar taşı (43) dönemin valisi **Kadri Bey** tarafından, 1884’de genç yaşta hayatını kaybeden Hüseyin Fuad Efendi’nin mezar taşı (15) manzumesi kişinin babası **Mehmed Efendi** tarafından, 1892’de vefat eden Osman Efendi’nin mezar taşı (36) manzumesini ise kişinin oğlu **Naci** tarafından yazılmıştır.

Kapsam dahilindeki mezar taşları, kitabe istif düzenindeki ilk satırları olan ve Allah’ın ölümsüzlüğüne ve yüce yaratıcılığına dair ibarelerinin kullanıldığı serlevhaları¹⁰ açısından irdelendiğinde en çok tekrar eden ve çeyreklik dilimde bir süreklilik arz eden “*Huve’l Bâkî (O, ebedidir)*” ibaresinin 16 mezar taşında (1, 6, 7, 9, 13, 14, 17, 32, 34, 35, 36, 41, 47, 48, 52, 57) bulunduğu açıktır. 8 mezar taşında (8, 10, 18, 27, 30, 33, 38, 49) “*Hüve’l hayyün lâ yemût (O diridir, ölmez)*”, 4 mezar taşında (12, 19, 23, 28) “*Huve’l Hayy (O diridir)*”, 2 mezar taşında (3, 44) “*Huve’l Hayyu’l Bâkî (O diridir, ebedidir)*”, 2 mezar taşında (24, 40) “*Hü*” (O, tektir), 1 mezar taşında (26) “*Yâ Hayy (O diridir)*” ve 1 mezar taşında (55) “*Yâ Bâkî (O, ebedidir)*” ibarelerine yer verilmiştir. 11 mezar taşında (11, 21, 23, 25, 39, 42, 45, 51, 54, 56, 58) “*Âh mine’l-mevt (Ah, acı ölüm)*”, 3 mezar taşında (15, 31, 37) “*Lâ halâse mine’l-mevt (Ah, acı ölüm)*”, 3 mezar taşında (4, 20, 43) “*bir alîmin ölümü bütün alemin ölümü gibidir*” şeklinde transkripte uygun olan “*Mevtü’l-âlim ke-mevti’l-âlem*”, 3 mezar taşında (5, 46, 50) “*Âh zi-dest-i ecel (Ecelin elinden âh)*” ve 1 mezar taşında (2) Ankebut Suresi 57. Ayet olan “*Küllü nefsin zâikatü’l-mevt (Her nefis ölümü tadacaktır)*” ifadesine yer verilmiştir. Bunların dışında kalan 2 şahidenin (22, 53) üst kısmı kırık olduğu için serlevhası tespit edilememiştir ve 1 mezar taşında (16) serlevha ibaresine hiç yer verilmemiştir.

Serlevha ve tarih satırları arasında ölenlerin kimlik bilgilerinin, soy bağlarının, mesleklerinin, memleketlerinin, sosyal statülerinin ve hatta bazı durumlarda ölüm sebeplerinin bile okunmasına imkan sağlayan kitabelerin metin analizleri yapıldığında dönemin sosyal düzeni hakkında da bilgi edinmek mümkündür. Bununla beraber, eğer var ise Allah’a yakarış ve af isteği cümleleri, ziyaret edenlere nasihat eden ve onlardan dua isteyen cümlelere de bazı mezar taşlarında rastlanmaktadır. Kitabelerde geçen isimler irdelendiğinde “*Mehmed/Mehmed*”¹¹ isminin 16 kez, “*Mustafa ve Süleyman*” isminin 7 kez, “*Zühdi*” isminin 6 kez, “*Ahmed ve Hüseyin*” isminin 5 kez, “*Ali, İbrahim ve Osman*” isimlerinin 4 kez, “*Emin, Hasan, Mahmud ve Ziya*” isminin 3 kez, “*Halil, Ömer Ruşen, Salih ve Şükrü*” isimlerinin ise 2 kez kullanıldığı; “*Abdülaziz, Abdullah, Abdülvahid, Amiş, Asım, Dünder, Edhem, Ferdi, Fevzi, Fuad, Hakkı, Hamdi, Harun, Haşim, Horoz, Kadir, Naci, Numan, Muhlis, Paşa, Rahmi, Ramis, Rıza, Rüşdi, Saib, Salim, Sami, Selim, Subhi, Şefik, Şevki, Tevfik, Yusuf ve Ziyaeddin*” isimlerinin de birer kez kullanıldığı analiz edilebilmektedir.

Metinler incelendiğinde “*Trabzon (1, 3, 8, 9, 13, 16, 17, 20, 27, 34, 36, 37, 38, 51, 52), Akçaabad (50), Dağıstan (26), Edirne (18), Gümüşhane/Torul/Herak (56), İstanbul/Cihangir (16), Kayseri (52), Mekke (13), Sivas (33), Sürmene (35), Şalem (27) ve Tirebolu (41)*” gibi yer

¹⁰ Sözlükte “baş” anlamındaki Farsça “ser” ile Arapça levha kelimelerinden oluşan ser-levha “bir yazının başlığı” anlamındadır. Mezar taşlarının kitabelerinde de istisnaları olmakla beraber çoğunlukla kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. Gülnur Duran, “Serlevha,” *İslam Ansiklopedisi*, c.36 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2009), 567.

¹¹ Murat Yüksel tarafından okunan kitabelerde “*Mehmed*” ismi, Osmanlıca yazılışları aynı oldukları için bildiri kapsamındaki bazı mezar taşlarında (2, 20, 22, 48, 57) “*Muhammed*” olarak okunmuştur. Peygamber ismi olduğu için, Osmanlı toplumunda kişilere verilmesinden kaçınıldığı bilinen “*Muhammed*” ismi, bu bildiri kapsamındaki mezar taşlarında Mehmed/Mehmed olarak değiştirilmiştir.

adlarının yanı sıra Hatuniye Medresesi (5, 20) ve İskender Paşa Mahallesi (29) gibi dönemin kurumları ve mahalle isimlerine dair bilgiler bulmak da mümkündür. Alaybeyzade (1, 36), Alemdarzade (11), Bozzade (38), Çadırcızade (13), Çakıroğlu (26), Çulhazade (32), Dizdarzade (19, 23), Feyzioğulları (52), Firkeçizade (7), Hacızade (24, 47), Hafızzade (15, 31), Halilzade (21), Hammamizade (50), Hamaratzade (58), İsmailzade (14), Kadızade (40), Katipzade (9), Kavaklızade (55), Kazzazzade (46, 53), Kocamanzade (43), Kömürcüzade (2), Kurtoğlu (56), Muratzade (4), Melekzade (30), Ofluzade (6), Sofuzade (3), Şalızade (25), Tayyibzade (45), Tuzcuoğlu (51), Ustazade (42), Uzun (48), Yomralızade (17) ve Yunuszade (54) gibi sülale ve soy isimleri okunabilmektedir.

Akrabalık ve yakınlık belirten ifadelerde, “babası, pederi, çocuğu, oğlu, mahdumu, yeğeni” gibi kelimeler kullanılmışken kişileri tanımlayan unvan ve ifadelerde “ağa, bey, efendi, es-seyyid, eş-şeyh, hacı, hafız, şair ve usta” gibi tanımlamalar kullanılmıştır. Kitabelerde geçen meslekler ise alay komutanı/miralay (27), asakir-i şahane mülazımı (17), askeri tabip (52), attar (42), bahriyeli asker (55), belediye müfettişi (31), binbaşı (33, 49), çilingir, demirci, fabrikatör (39), debbağ (58), duyunu umumiye nazırı (18), hoca (43), imam (19), kapıcıbaşı (22), kazzaz (53), meclisi idare başkatibi (8), müftü (5, 10), müderris (5), şehbender (9), Trabzon hac rehberi (13), topçu kaymakamı/yarbay (16), tüccar (6, 30, 36, 38, 57) ve yedi emin (1) şeklindedir.

Metinlerin verdiği diğer önemli bir bilgi ise, kişilerin ölüm sebebini bildiren ifadelerdir ki; devasız/onulmaz dert (9, 21), hastalık (51, 55), humma (7) ve verem (39, 46, 53) şeklinde açıklama yapılmıştır. Ölüm yaşları ile ilgili de bilgi edinilebilen mezar taşlarından 7’sinde (2, 9, 15, 23, 25, 39, 47) “*Verdi toprağa nihâl-i cismini, Genç iken edip cihân-ı bi-vefâya elvedâ, Acır mı kendisi böyle civâna, Bâğ-ı âlemde nihâl-i serv iken, Fâni dünyâyı murâd almadan terk eyledim, Genç iken oldu verem hastalığıyla bi-mâr, Nev-civanlar ölmesinden ibret al*” gibi ifadelerle ölümün genç yaşta gerçekleştiğine dair göndermeler yapılmıştır. Bunun dışında özellikle ölümün kaç yaşında gerçekleştiğine dair ifadelerde de bulunulmuştur. Kişilerin ölüm yaşları on iki yaşında (45), on sekiz yaşında (46), yirmi iki yaşında (42), yirmi beş yaşında (53), yirmi yedi yaşında (55), kırk beş yaşında (27), elli yaşında (1), altmış üç yaşında (28), altmış sekiz yaşında (30), yetmiş yaşında (11, 21, 58) ve seksen beş yaşında (35) olarak belirtilmiştir. Sadece 1 mezar taşında (51) ölen kişinin ihtiyar olduğu manzumede geçirilmiştir.

Mezar taşı kitabelerinde sıklıkla karşılaşılan Allah’a yakarış ve af isteği cümlelerine 28 mezar taşında (5, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 18, 19, 20, 23, 27, 28, 30, 32, 33, 35, 36, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 55); ziyaret edenlerden dua isteği ifadelerine 4 mezar taşında (7, 29, 32, 48); insanların ibret alması için onlara nasihat veren cümlelere ise 15 mezar taşında (1, 3, 4, 7, 11, 14, 18, 19, 21, 23, 30, 31, 39, 47, 54) yer verilmiştir.

Sonuç

Osmanlı Devleti’nin önemli kentleri arasında yer alan Trabzon, tarihi ve kültürel mirası zengin merkezlerden biridir. Bu mirasın önemli bakiyelerinden olan mezar taşları açısından da önemli bir birikime sahiptir. Batılılaşma döneminin üslup özelliklerine hakim olan bu taşların pek çoğu ait olduğu hazirede korunarak günümüze ulaştırılamamıştır fakat kentte tarihe ve sanata duyulan saygı sayesinde sergileme alanları oluşturularak halkın beğenisine sunulmuştur. Bu anlamda zengin bir arşive sahip olan Sülüklü Mezarlığı, önemli bir noktada durmaktadır ve sayısız mezar taşına ev sahipliği yapmaktadır. Bu çalışmanın kapsamında olan 1875-1899 yılları arasında Osmanlı Devleti’nin zor ve son zamanlarına denk gelen bir süreçte üretilmiş olan mezar taşları, sadece bir mezarın yerini belirtmesi için dikilen işlevsel gerekliliklerinin dışına çıkmış, üslup özellikleri ile döneme damgasını vuran sanat eserlerine dönüşmüştür.

19. Yüzyılın son çeyreğinde üretilen bu taşlar, kendi içerisinde bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda yüzyılın diğer taşları ile anlamlı bir benzerlik göstermektedir. Silindirik ve dikey dikdörtgen prizmal formlu Osmanlı mezar taşı geleneğine uygun olarak şekillendirilmiş bu taşlar, dönemin toplumsal değişimlerinin sanat eserlerine de yansıtıldığının altını çizen önemli

göstergelerdir. Yüzyıl boyunca devletin kılık-kıyafet üzerine yaptığı değişimler mezar taşlarının serpuşlarına yansımış; bir döneme damgasını vuran katibi kavuklar, nezkebler, dardağanlar yerini fes başlık tipine bırakmıştır. Kapsam dahilindeki taşlarda az sayıdaki örnekle sınırlı olsa da sarık tipi başlıklar, yüzyıl boyunca kullanılmaya devam etmiştir.

Yüzyılın ilk yıllarında kitabe metinlerinde Sülüs hattın daha çok kullanıldığı ve zamanla hattatların tercihlerinin Talik karakterli yazı stiline dönüştüğü açıktır. Hattatların ve şairlerin kendi kimliklerini mezar taşında belirtmesi yüzyılın sonuna doğru artış eğilimi göstermiştir ve dönem için bazı isimler tespit edilmiştir. Taşları yapan ustaların belirsizliği ise tüm yüzyıl boyunca yapılan taşlar için geçerliliğini korumaktadır. Bu belirsizliğin yanı sıra kitabe metinlerinin içeriğinde geçen isimler, soy ve sülale adları, kişilerin nereli olduklarını belirten yer adları, meslekleri ve kişileri tanımlayıcı ifadelerin tespit edilebilmesi ile dönemin toplum yapısı hakkında fikir sahibi olacak veriler elde edilmiştir. Bu yönleriyle arşiv belgesi özelliği taşıyan mezar taşları, süsleme unsurları açısından da önemli bilgiler vermekte, devletin batılılaşma sürecinde üretilen bu taşlar, motif dağarcığının ne şekilde değiştiğini, tekniklerin ne şekilde ilerlediğini göstermekte ve Osmanlı sanatçılarının değişen üsluplara hızlı bir biçimde adapte olduğunu kanıtlamaktadır.

Sülüklü Mezarlığı'nda bulunan 19. Yüzyıl tarihli mezar taşları, genel özellikleriyle dönemin payitahtı İstanbul'un "başkent üslubu" na uygun üretilmiş eserlerdir. Bu durum liman kenti olması sebebiyle başkent ile sıkı iletişimi olan kentin mezar taşlarının İstanbul'dan getirilmiş olabileceğini ya da yerel sanatçı ve usta gruplarının başkentten sanatsal değerlerini çok yakından takip edebildiğini göstermektedir. Yapıldığı dönemden itibaren günümüze ulaşabilen bu mezar taşları, Trabzon kentinin kültürel mirasının zengin yönlerinden birini teşkil etmektedir ve günümüzde oldukça özen gösterilerek korunan değerleri arasında yer almaktadır.

Kaynakça / References

- Bal, Mehmet Akif. (2016). Trabzon'da yok olan tarihi Müslüman mezarlıkları ve bunların Trabzon şehir kültürüne etkileri. In *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Trabzon'da Dini Hayat Sempozyumu Bildirileri* (Vol. II, pp. 687–710).
- Belge, Hatice. (2018). *Trabzon mezarlıkları ve mezar anıtları* (Master's thesis, Karadeniz Teknik Üniversitesi).
- Çal, Halit. (2019). Karadeniz Bölgesi'nde 18. yüzyıl kadın mezar taşları. In A. Budak & M. Yılmaz (Eds.), *Osmanlı sanatında değişim ve dönüşüm* (pp. 105–130). Literatürk Academia.
- Çal, Halit. (2015). Türklerde mezar – mezar taşları. *Aile Yazıları*, 8, 295–332.
- Duran, Gülnur. (2009). Serlevha. In *İslâm Ansiklopedisi* (Vol. 36, p. 567). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Eren, Sevinç. (2018). Trabzon Tavanlı Cami Haziresi 19. yüzyıl kadın mezar taşları. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 46, 91–122.
- Eren, Sevinç. (2020). 19. yüzyıl geç dönem Osmanlı mezar taşlarının Trabzon Küçük İmaret Mezarlığı örneği üzerinden incelenmesi. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 345–363.
- Eren, Sevinç. (2012). Trabzon Gülbahar Hatun Camii Haziresi'ndeki erkek mezar taşları. *Dini Araştırmalar*, 15(40), 222–246.
- Eren, Sevinç. (2011). *Trabzon ili Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'ndaki mezar taşları* (Doctoral dissertation, Gazi Üniversitesi).
- Gedikli, İsmail. (2010). *Akçaabat yöresindeki Osmanlı dönemi mezar taşları* (Master's thesis, Ondokuz Mayıs Üniversitesi).

- Kaya, Davut. (2021). *Trabzon Ayasofya Müzesi ile Boztepe Mezarlığındaki Osmanlı mezar taşları* (Master's thesis, Ondokuz Mayıs Üniversitesi).
- Ölçay, Hülya. (2004). *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığı 19. yüzyıl kadın mezar taşları* (Master's thesis, Gazi Üniversitesi).
- Önal, Raziye Çiğdem. (2024). Trabzon Sülüklü Mezarlığı'nda bulunan 19. yüzyıl erkek mezar taşları – I (1800–1824). In *ESSA IV. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler ve Sanat Sempozyumu Bildirileri* (pp. 119–156).
- Önal, Raziye Çiğdem. (2025). Trabzon Sülüklü Mezarlığı'nda bulunan 19. yüzyıl erkek mezar taşları – II (1800–1824). In *28. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*.
- Tezcan, Hülya. (1995). Fes. In *İslâm Ansiklopedisi* (Vol. 12, pp. 415–416). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yer, Kader. (2004). *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığındaki 18. yüzyıl mezar taşları* (Master's thesis, Gazi Üniversitesi).
- Yüksel, Murat. (2010). *Trabzon'da Türk-İslâm eserleri ve kitabeler* (Vols. 1–5). Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları.